

UNIVERZITA KARLOVA

Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Bc. Iva Ritschelová

**UMÍSTĚNÍ ŽEN CIZINEK NA ČESKÉM TRHU PRÁCE
(NA PŘÍKLADU ŽEN UKRAJINEK)**

**POSITION OF FOREIGN WOMEN ON THE CZECH LABOUR MARKET (AN
EXAMPLE OF UKRAINIAN WOMEN)**

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Eva Janská, Ph.D.

Praha 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že předkládanou diplomovou práci s názvem „Umístění žen cizinek na českém trhu práce (na příkladu žen Ukrajinek)“ jsem vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiloženém seznamu literatury.

V Praze dne 28. června 2017

Iva RITSCHELOVÁ

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí diplomové práce RNDr. Evě Janské, Ph.D. za její odborné vedení, cenné rady během konzultací a čas, který mi věnovala. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentkám, které mi poskytly rozhovor. V neposlední řadě děkuji přátelům, příbuzným a rodině za pomoc při hledání kontaktů na respondentky a jejich podporu v průběhu celého studia.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou migrace Ukrajinek do Česka a jejich postavením na českém trhu práce. Ukrajinky se řadí mezi nejpočetnější migrační skupinu, která se na území Česka nachází. Hlavním cílem práce je zjistit důvody Ukrajinek k migraci, a dále charakterizovat jejich postavení a umístění na českém pracovním trhu. Diplomová práce vychází z teorie o dvojím pracovním trhu. V rámci výzkumu byl využit především kvalitativní sběr dat. Kvalitativního výzkumu se zúčastnil vzorek deseti Ukrajinek, se kterými byl proveden polostrukturovaný rozhovor. Následně byly rozhovory vyhodnoceny metodou obsahové analýzy. Výsledky rozhovorů měly zodpovědět tři předem stanovené výzkumné otázky. Diplomové práce obsahuje i analýzu dostupných kvantitativních údajů, zejména statistické údaje o počtech Ukrajinek v Česku a jejich ekonomické aktivitě.

Klíčová slova: migrace, trh práce, teorie o dvojím pracovním trhu, gender, Ukrajinky

Abstract

The diploma thesis deals with the issues of migration of Ukrainian women to the Czech Republic and their position on the Czech labour market. Ukrainian women represent one of the most numerous migration groups in the Czech Republic. The main objective of the thesis is to find out the reasons for the Ukrainian women's migration and to characterize their position and place on the czech labour market. The thesis draws on the theory of dual labor market and the framework mainly consists of the qualitative data collection. Qualitative research was carried out among ten Ukrainian women, with whom a semi-structured interview was conducted. Subsequently, the interviews were evaluated by the content analysis method. The results of the interviews were expected to answer three predetermined research questions. The thesis also contains available quantitative data analysis, especially statistical data on the number of Ukrainian women in Czech and their economic activity.

Key Words: migration, labour market, dual labour market theory, gender, Ukrainian women

Obsah

Přehled použitých zkratk	8
Seznam obrázků	9
Seznam grafů	9
Seznam tabulek	9
1 Úvod	10
1.1 Výzkumné cíle	11
1.2 Struktura práce	11
2 Teoretická východiska	13
2.1 Migrace	13
2.1.1 Teorie a koncepty migrace	13
2.1.2 Migrace žen	18
2.2 Gender	21
2.2.1 Gender v geografii	23
2.2.2 Gender a migrace	23
2.2.3 Gender a trh práce	24
2.3 Ženy a český trh práce	25
3 Ukrajinci v ČR	30
3.1 Stručná historie ukrajinské migrace do ČR	31
3.2 Ukrajinská migrace do ČR v číslech	32
3.3 Pracovní ukrajinská migrace do ČR	35
3.4 Nelegální migrace Ukrajinců do ČR	37
4 Metodologie výzkumu	38
4.1 Kvantitativní výzkum	38
4.2 Kvalitativní výzkum	41
4.2.1 Výzkumný vzorek	42
4.2.2 Metoda sběru dat	43

4.2.3	Průběh rozhovoru	43
5	Výzkumná část	45
5.1	Ukrajinky na českém trhu práce.....	45
5.2	Výsledky rozhovorů	49
6	Závěr.....	61
7	Seznam zdrojů informací.....	63
7.1	Elektronické zdroje	70
8	Přílohy	72
8.1	Struktura rozhovoru	72

Přehled použitých zkratk

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
EU	Evropská unie
EHP	Evropský hospodářský prostor
HDP	Hrubý domácí produkt
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
ISPV	Informační systém o průměrném výdělku
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MV	Ministerstvo vnitra
OSN	Organizace spojených národů
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
UAH	Ukrajinská hřivna
USA	Spojené státy americké
UNFPA	United Nations Population Fund – Populační fond OSN

Seznam obrázků

Obrázek 1 Podíl Ukrajinců z počtu obyvatel v okresech Česka v roce 2015	33
---	----

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj počtu žen v mezinárodní migraci v letech 1990, 2000, 2010 a 2015	19
Graf 2 Procentuální podíl žen a mužů mezi zaměstnanými v ČR v letech 2008-2015 ..	26
Graf 3 Obecná míra nezaměstnanosti mužů a žen v ČR v letech 2008-2015.....	30
Graf 4 Počet Ukrajinek evidovaných na českém trhu práce v letech 2006-2011 a 2015	46
Graf 5 Vzdělanostní struktura Ukrajinek v ČR dle věkové skupiny v roce 2011	47
Graf 6 Počet ekonomicky aktivních Ukrajinek v ČR podle věkové skupiny v roce 2011	48
Graf 7 Počet ekonomicky aktivních Ukrajinek dle krajů v ČR v roce 2011	49

Seznam tabulek

Tabulka 1 Vývoj počtu Ukrajinců v ČR v letech 2007-2015	32
Tabulka 2 Nejvyšší ukončené vzdělání Ukrajinců v ČR v roce 2011	33
Tabulka 3 Povolení k pobytu Ukrajinců na území ČR v letech 2005-2015	34
Tabulka 4 Počet Ukrajinců evidovaných na českých úřadech práce a počet Ukrajinců s platným živnostenským oprávněním mezi lety 2006-2015.....	35
Tabulka 5 Sociodemografické charakteristiky respondentek	42
Tabulka 6 Vývoj počtu Ukrajinek a % zastoupení z celkového počtu Ukrajinců v ČR.	45
Tabulka 7 Počet Ukrajinek s platným živnostenským oprávněním v letech 2009-2015	46
Tabulka 8 Zaměstnanost Ukrajinek a Češek podle ekonomické činnosti v ČR v roce 2011 a jejich procentuální zastoupení.....	48
Tabulka 9 Zaměstnání Ukrajinek na Ukrajině a v Česku	50

1 Úvod

Mezinárodní migrace se stala jedním z hlavních faktorů sociální transformace a rozvoje ve všech regionech světa. Je výsledkem integrace místních komunit a národních ekonomik do globálních vztahů. Zároveň je častou příčinou významných sociálních změn jak v zemích, které přijímají migranty, tak i v zemích vysílající migranty (Castles 2000).

Problematika migrace žen byla dlouho dobu v migračních tocích upozadována. Migrační pohyby se přisuzovaly především mužům, ženy své muže pouze následovaly (Pedraza 1991). Trend migrace žen a jejich zapojení do migračních pohybů potvrzují dostupné statistické údaje. Zatímco se v roce 1990 podle údajů OSN mezinárodní migrace zúčastnilo přibližně 75 milionů žen, v roce 2015 jich bylo již 118 milionů. Z celkového počtu mezinárodních migrantů tvořilo v roce 2015 téměř polovinu (48 %) ženské pohlaví. (www.un.org)

Migrační pohyby obyvatel mají mnoho aspektů a důvodů. Významnou příčinu migrace představují např. rozdíly ve výši příjmů, úrovni zaměstnanosti a blahobytu mezi různými oblastmi. Ukrajinská migrace do Česka má podle Leontiyevy (2006) především ekonomický charakter. Nejenom ekonomická situace na Ukrajině, ale i geografická a kulturní blízkost, vytváří z Česka atraktivní oblast k migraci Ukrajinců. Společně se Slováci tvoří Ukrajinci nejpočetnější migrační skupinu v Česku. V roce 2015 pobývalo podle ČSÚ na území Česka 105 614 Ukrajinců, z toho 49 865 (47 %) tvořily Ukrajinky.

Diplomová práce vychází z teorie o dvojím pracovním trhu. Tato teorie předpokládá, že existují dva typy pracovního trhu – primární a sekundární. V primárním trhu, který je charakterizován lukrativními pracovními pozicemi a kvalitním finančním ohodnocením, pracuje většina majoritní společnosti. V sekundárním trhu, kde jsou mzdy i možnosti kariérního růstu velmi nízké, pracují většinou migranti. (Reich, Gordon, Edwards 1973).

Velká část Ukrajinců je podle Leontiyevy (2010) zaměstnána právě v nekvalifikovaných zaměstnáních. Muži především v těžkých manuálních a pomocných pracích. Ženy jsou zaměstnány většinou v pohostinství, úklidu, různých pomocných pracích, prodeji, práci v textilní výrobě nebo na montážní lince.

Z různých důvodů migrantky berou tyto práce, alespoň na začátku své migrační kariéry, a tak vyplňují mezery na českém pracovním trhu. Ukrajinky pracují za nižší mzdu, jelikož i relativně nízká mzda, kterou v Česku dostanou, je často stále vyšší než ta, za kterou by pracovaly na Ukrajině. Průměrná měsíční mzda Ukrajinců v Česku podle dat z ČSÚ v roce 2015 dosahovala 20 647 Kč. Přitom průměrný plat Ukrajinek na Ukrajině podle dostupných informací z Ukrajinského statistického úřadu v prvním čtvrtletí roku 2016 nepřesáhl 3 966 UAH (přibližně 3 592 Kč).

1.1 Výzkumné cíle

Cíle diplomové práce jsou zaměřeny na postavení Ukrajinek na pracovním trhu v Česku. Na základě studia odborné literatury a následného kvantitativního a kvalitativního výzkumu bude snahou zjistit důvody motivující Ukrajinky k migraci a charakterizovat jejich umístění na pracovním trhu v Česku. V užším kontextu se diplomová práce zaměří na pracovní pozici, kde jsou Ukrajinky zaměstnávány, a do jaké míry dochází k dequalifikaci. Zohledněna bude i otázka diskriminace a případné dopady na osobní život.

V rámci diplomové práce jsem si stanovila několik výzkumných otázek, které mi mají ke zjištění výše uvedených cílů dopomoci. Jedná se o tyto výzkumné otázky:

1. Na základě teorie o dvojím pracovním trhu budou Ukrajinky umístěny na nižší pracovní pozici než na Ukrajině.
2. Podle neoklasické ekonomické teorie se budou Ukrajinky stěhovat do Česka z důvodu zlepšení životních podmínek.
3. Cítí se Ukrajinky na českém pracovním trhu diskriminovány? Jaký vliv má gender či jejich status migranta?

1.2 Struktura práce

Diplomová práce je rozdělena systematicky na teoretickou a výzkumnou část. Teoretická část je zaměřena nejprve na vymezení základních relevantních pojmů, a jaké existují migrační teorie. Samotná kapitola je zaměřena na problematiku migrace žen, která je v mnoha směrech specifická. Zde se prolíná i koncept genderu. Důležitou součástí práce je i analýza pozice žen na českém trhu práce obecně a migrace Ukrajinců do Česka.

Teoretické zarámování se opírá o studium literárních pramenů. V oblasti migrace žen jsem vycházela především z prací E. Kofman (2000), P. Hondagneu-Sotelo (2000) nebo S. Pedraza (1991). Mezi stěžejní publikace v oblasti ukrajinské migrace do Česka patří ty od autorů D. Drbohlava a kol. (2015) či Y. Leontiyevy (2006). Diplomová práce, jak již bylo zmíněno, vychází z teorie o dvojím pracovním trhu. Zde je důležité zmínit díla od M. J. Piore (1979), M. L. Wachtera (1974) nebo autorů M. Reich, D. M. Gorgon a R. C. Edwards (1973). L. McDowell (1999) či C. West a D. H. Zimmerman (1987) jsou významnými autory, kteří se zabývají problematikou genderu.

Výzkumná část se detailněji zabývá zaměstnáním a životem Ukrajinek v Česku. Ukrajinky byly vybrány především z toho důvodu, že se jedná o nejpočetnější skupinu migrantek v Česku a jejich počet na našem území je velmi významný (následováno Slovenkami a Vietnamkami). Kvalitativního výzkumu, který probíhal formou polostrukturovaného rozhovoru, se zúčastnilo celkem 10 Ukrajinek. Získané informace z rozhovorů měly najít odpověď na předem stanovené výzkumné otázky. Výzkumná část zahrnuje i základní statistické údaje o počtech Ukrajinek v Česku a jejich ekonomické aktivitě.

2 Teoretická východiska

2.1 Migrace

Člověk již od pradávna migroval ve snaze rozšířit si své možnosti nebo uniknout před chudobou, konflikty a přírodními katastrofami. S vývojem společnosti, rozvojem mobility obyvatel a zlepšením informačních technologií, nabyla migrace od té doby velmi odlišných rozměrů (Castles, Miller 2009). Od roku 2000 došlo podle OSN k nárůstu migrace o 41 %. V roce 2015 žilo přibližně 244 milionů obyvatel mimo zemi jejich původu (UNFPA).

Na migrační výzkum lze nahlížet ze dvou perspektiv – na mikro nebo na makro úrovni. Mikroúroveň se koncentruje na migrační pohyby jednotlivých migrantů a jejich rozhodnutí (Boyle, Halfacree, Robinson 1998). Makroanalytická úroveň zahrnuje ekonomické, sociální a politické okolnosti, díky kterým se v jejich souvislosti vytváří prostředí, ve kterém se migrant pohybuje (Drbohlav, Uherek 2007). Výzkum mé diplomové práce pojímá obě perspektivy zároveň. Na mikroúrovni je v rámci kvalitativního výzkumu sledováno 10 Ukrajinek. Na makroúrovni jsou zkoumána statistická data o Ukrajinkách na území Česka.

Diplomová práce je zaměřena na pracovní migraci Ukrajinek do Česka. Pracovní migranti se stěhují do jiné země na omezenou dobu (několik měsíců až několik let) za účelem výdělků peněz a možnosti posílat remitence zpět do země původu. Ukrajinská migrace do Česka je často doprovázena i její nelegální formou (více viz kapitola 3.4).

Kromě Česka se významný podíl Ukrajinek stěhuje např. i do Itálie. Ukrajinci představují pátou nejvýznamnější migrační skupinu v Itálii, přičemž tu tvoří převážně Ukrajinky. Většina z nich žije Lombardii, Kampánii či Emilia Romagna. Ukrajinky jsou zde zaměstnány hlavně v sociální a zdravotní péči (Vianello 2016).

Mezi další státy, kam Ukrajinci migrují, patří vedle Česka i Polsko, Velká Británie, Portugalsko nebo Španělsko. Ukrajinkou migrací do Portugalska se zabývá například M. Fonseca (2016).

2.1.1 Teorie a koncepty migrace

Základními otázkami v oblasti výzkumu migrace jsou, proč k samotné migraci dochází a jaké jsou její důvody, příčiny a následky. Podle Massey a kol. (1993)

neexistuje jediná souvislá teorie mezinárodní migrace, existují pouze fragmentované soubory teorií, které se vyvinuly z velké části izolovaně.

V první řadě je nutné podotknout, že většina migračních teorií nejsou v pravém slova smyslu teoriemi. Drbohlav a Uherek (2007) se domnívají, že nesplňují základní kritéria, která by v teoriích měla být dodržena – např. mít obecnou platnost, jednotlivé části jsou logicky provázány nebo mají současně funkci explanační i predikační.

První významný počín na poli migračních výzkumů přinesl německý kartograf Ravenstein, který na konci 19. století definoval 11 migračních zákonů. Ravenstein odvodil na základě sčítání lidu ve Velké Británii několik hypotéz. Přestože nešlo o vytvoření teorie, ale o kumulaci zjištěných pravidelností stěhování do Londýna, je Ravensteinovi přisuzována role zakladatele sofistikovanějšího a systematictějšího přístupu k migrační problematice (Drbohlav, Uherek 2007).

Migrační pohyby obyvatel mají z velké části ekonomický charakter. Patrné rozdíly mezi rozvojovými a vyspělými státy jsou významným podnětem k migraci. HDP na obyvatele lze brát jako jeden z ekonomických ukazatelů ovlivňující migrační proces. Tento specifický faktor mezinárodní migrace popisuje neoklasická ekonomická teorie. Na makroúrovni teorie vysvětluje tato teorie migraci jako rozdíly v nabídce a poptávce po pracovních silách. Migrace obyvatel směřuje ze zemí méně vyspělých, s přebytkem pracovních sil a nízkými platy, do zemí vyspělých, s nedostatkem pracovních sil a s vysokými platy (Drbohlav, Uherek 2007). Příkladem může být dlouhodobá mexická migrace do Spojených států (Durand, Massey 1992). Remittance, které posílají migranti zpět do země, představuje pro mexickou ekonomiku velmi významný měnový tok. V roce 2015 žilo podle Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) na území USA kolem 12 milionů Mexičanů. Migrace Mexičanů je ale velmi výrazně ovlivněna i její nelegální formou, takže jejich oficiální počet na území USA není znám.

I vysoká nezaměstnanost v zemi původu způsobuje odchod lidí, v opačném případě zaměstnanost v cílové zemi bývá velkým lákadlem a motivací emigrantů. Vzdělání v mezinárodní migraci sehrává také důležitou roli. Státům s vyšší průměrnou úrovní dosaženého vzdělání obyvatelstva zůstávají volná pracovní místa, která jsou uzpůsobena pro nižší vzdělanostní kategorii. Tyto mezery na pracovním trhu zaplňují migranti.

Na mikroúrovni teorie předpokládá, že hlavní příčinou migrace je snaha jednotlivce maximalizovat své příjmy. Je zaměřena na rozdíly ve mzdách a pracovních podmínkách mezi jednotlivými zeměmi, s ohledem na náklady na migraci (Massey a kol. 1993). Migrant se stěhuje za vidinou zlepšení kvality života.

V rámci výzkumu obecných příčin migrace je možné vymezit tzv. *push* a *pull* faktory, které jedince ovlivňují při rozhodování migrovat (viz Lee 1969). *Push* faktory zahrnují faktory, které podporují emigraci ze země původu. *Pull* faktory pozitivně podporují imigraci do cílové země.

Cizinci, kteří migrují a podaří se jim uplatnit na zahraničním trhu práce, se často potýkají s jistými problémy a omezeními. Tento fakt je způsoben především segmentací pracovního trhu. Segmentace pracovního trhu vzniká v důsledku historického vývoje, kdy politické a ekonomické síly podpořily rozdělení trhu práce do dílčích segmentů. Jednotlivé pracovní trhy se různí pracovními podmínkami, odlišnými příležitostmi a odlišným platovým ohodnocením. Podmínky na pracovním trhu jsou výsledkem procesů segmentace na primární a sekundární trh, segmentace podle pohlaví a podle rasy (Reich, Gordon, Edwards 1973). Edna Bonacich (1973) se zaměřovala na etnické skupiny a vytvořila model „Middleman minority“, který pojednává o určité diskriminaci na trhu práce. Majoritní společnost vyřazuje nově příchozí imigranty z pracovního trhu. Podle Bonacich (1973) jsou imigranti vytlačováni ze žádoucích profesí a nuceni si najít živobytí na okraji. Tato skutečnost etnické skupiny stmeluje a dopomáhá ke vzájemné solidaritě.

Segmentace pracovního trhu je spojována i s teorií o dvojím pracovním trhu, která vymezuje dva základní typy pracovního trhu – primární a sekundární. V primárním trhu pracuje většina majoritní společnosti, pracovní nabídky zde jsou lukrativní, stálé, kvalitně finančně ohodnoceny. V sekundárním trhu opačně zbývají zaměstnání, která nabízí nižší platy, jsou časově a fyzicky namáhavé. Mzdy odráží nejenom podmínky nabídky a poptávky, ale jsou nositeli statusu a prestiže. Podle Massey a kol. (1993) různé neformální sociální očekávání a formální institucionální mechanismy (např. smlouvy odborů, zákonné předpisy) zajišťují, že mzdy odpovídají hierarchii prestiže a postavení, které lidé vnímají a očekávají. Zaměstnavatelé potřebují pracovníky, kteří se nedívají na postavení či prestiž daného zaměstnání, ale řídí se při rozhodování výhradně výší příjmu a vnímají danou pozici především jako prostředek

vydělání financí (Massey a kol. 1993). Migrant si může uvědomovat, že zaměstnání v zahraničí má nízký status, nepovažuje se ale za součást dané společnosti.

V sekundárním trhu získávají pracovní místo především (ne výhradně) přistěhovalci, ženy a mladí lidé (Reich, Gordon, Edwards 1973). Rodilé obyvatelstvo se zajímá o dlouhodobá zaměstnání s perspektivou, protože musí finančně zajistit svou rodinu. Zaměstnáním v sekundárním trhu se proto vyhýbají. Takové pracovní příležitosti jsou často přijímány právě studenty, důchodci nebo ženami v domácnosti, jelikož zastávají i jinou sociální roli než pracovní. Jejich příjmy bývají většinou doplňující. Pokud je těchto lidí pouze omezené množství či jsou zaměstnány svou primární rolí, migranti jsou vhodným řešením k doplnění pracovních míst v sekundárním sektoru. (Piore 1986)

Většina migrantů se snaží vydělat peníze, aby si zlepšili životní podmínky doma ve své rodné zemi (např. stavba domu, nákup spotřebního zboží, podpora rodinných příslušníků). Navíc rozdílná životní úroveň mezi rozvojovým a rozvinutým světem podle Massey a kol. (1993) znamená, že i nízké platové ohodnocení v zahraničí představuje stále vyšší standard než ve zdrojové zemi.

Teorie o dvojím pracovním trhu se podle Wachtera (1974) skládá z několika vzájemně propojených hypotéz. Mzdy a zaměstnanost v sekundárním trhu se výrazně liší od primárního. Ekonomická mobilita mezi těmito dvěma trhy je velmi omezená, zaměstnanci v sekundárním sektoru nemají často šanci povýšit do primárního sektoru.

Hrubá měsíční mzda Čechů se podle údajů ISPV v roce 2015 pohybovala kolem 27 520 Kč. Oproti tomu Ukrajinská hrubá měsíční mzda v Česku ve stejném roce dosahovala 20 647 Kč. Ukrajinci mají podle statistických údajů o platovém ohodnocení jednu z nejnižších mezd mezi ostatními cizinci v Česku. Nejlépe platově ohodnoceni jsou Slováci, kde se hrubá měsíční mzda pohybuje na úrovni 33 226 Kč (ISPV).

Typickým příkladem zaměstnavatele v primárním sektoru je podle Bulow a Summers (1985) velká výrobní firma, zatímco malé servisní firmy (např. rychlé občerstvení) představují sekundární sektor. Bulow a Summers (1985) se domnívají, že firmy patří mezi důležité hybatele, kteří rozdělují pracovní trh. Podniky v primárním sektoru si mohou dovolit vyplácet více než nadprůměrné platy. Zaměstnavatelé jsou na jednu stranu nuceni investovat do pracovníků tím, že jim poskytují odborné školení a

vzdělávání, jelikož jejich práce je komplikovaná a vyžaduje značné znalosti a zkušenosti. Firma tak vytváří velmi důležitý lidský kapitál. Ztráta takového pracovníka představuje pro firmu vcelku drahou záležitost (Massey a kol. 1993). Firmy proto mají silnou motivaci, aby zaměstnanci ocenili své pracovní místo, a to docílí právě vyšším platovým ohodnocením (Bulow, Summers 1985).

Migrační pohyby obyvatel se výrazně prohlubují různými sítěmi vazeb. Sítě, které jsou založené na rodině, příbuzných, přátelích či lidech, kteří pochází ze stejné země původu, mohou nově přistěhovalým Ukrajinkám poskytnout zázemí, pracovní příležitosti, pomoc s byrokratickými postupy, případně s dalšími problémy. Tento sociální aspekt v sobě zahrnuje teorie migračních sítí. Migrační sítě zvyšují pravděpodobnost migračních pohybů, protože snižují náklady a rizika spojená s migrací (Massey a kol. 1993). Zároveň ovlivňují nejen destinaci migrujících, ale také jejich počet (Drbohlav, Uherek 2007). Ve většině případu není samotné rozhodnutí migrovat jen odhodláním jednotlivců, ale představují rodinné strategie pro zvýšení příjmů (Castles 2000).

Migrační sítě a migrační pohyby mohou obecně vyplývat i z existence dřívějších vazeb mezi cílovou zemí a zemí původu. Jedná se např. o kolonizaci, politický vliv, obchodování a investice nebo kulturní vazby (Castles 2000). Teorie světového systému se zakládá na pronikání kapitalistických ekonomických vztahů do periferních a nekapitalistických společností, které na tento popud rozpohybují obyvatelstvo k migraci do zahraničí. Kapitalistické firmy vstupují do chudých zemí na periferii světového hospodářství kvůli novým pozemkům, surovinám, práci, spotřebitelskému trhu, za účelem zvyšování zisků (Massey a kol. 1993). Vztah jádro-periferie vyvolává obousměrný migrační tok, kdy periferie přitahuje nejrůznější druhy expertů a centra zase nekvalifikovanou pracovní sílu, ale též kvalifikované pracovníky do dynamicky se rozvíjejících profesí moderní ekonomiky (Drbohlav, Uherek 2007). Takovým příkladem může být v 90. letech 20. stol. přesun automobilového průmyslu z rozvinutých států do ekonomicky slabších zemí (Čína, Indie, východní Evropa). Dopady automobilového průmyslu např. na státy Brazílii či Indii, kam se výroba přemístila, zkoumal Humphrey (2003).

Institucionální teorie migrace dává do kontextu s migrací vliv různých institucí (např. státních, nestátních nebo kvazi organizací), které usměrňují pohyb obyvatel.

Cizinci k uskutečnění migračních pohybů využívají v mnoha případech institucí, které jim zprostředkovávají vstup do země (Drbohlav, Uherek 2007). Tyto instituce pomáhají a odstraňují bariéry novým imigrantům nebo opačně znesnadňují a vytváří bariéry, a tím ovlivňují migrační toky obyvatel. Migranti, kteří se chtějí uplatnit na českém trhu práce, využívají např. služeb Ministerstva vnitra České republiky, kde získávají potřebná povolení k pobytu, a následně Ministerstva práce a sociálních věcí a příslušných úřadů práce, které jim pomáhají získat zaměstnání. Mnohdy Ukrajinci využívají tzv. *klientského systému* (viz kapitola 3.3). Takové instituce mohou mnohdy Ukrajincům vstup do Česka usnadnit, ale i znesnadnit.

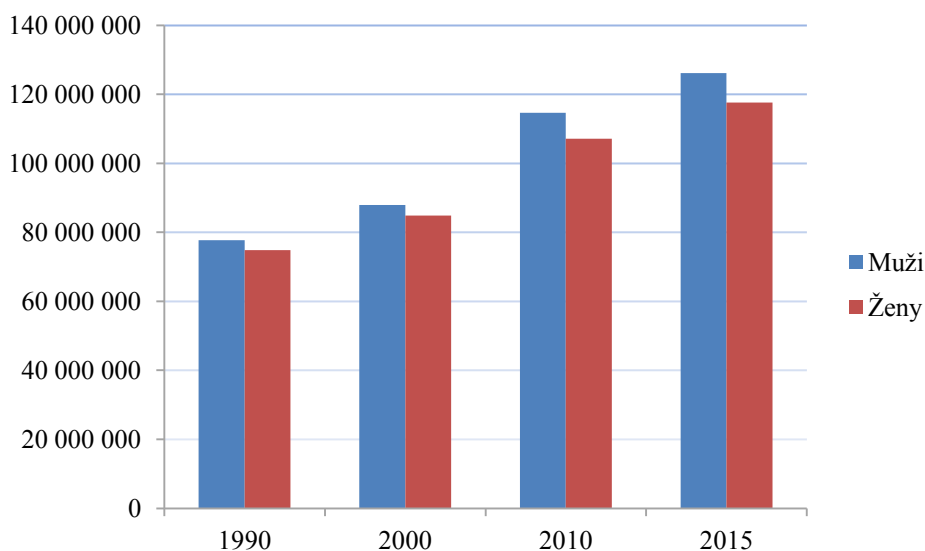
Rozhodnutí migrovat může výrazným způsobem ovlivnit další obyvatelstvo, které se rozhodne následovat. V tomto kontextu se mluví o teorii kumulativních příčin. Massey a kol. (1993) předpokládají, že každá migrace mění sociální kontext, ve kterém jsou poté následná rozhodnutí migrovat a další pohyb pravděpodobnější. V této souvislosti vědci vymezili šest socioekonomických faktorů, které mohou být potencionálně ovlivněny migrací v rámci kumulativní příčiny: rozdělení příjmů, rozdělení pozemků, organizace zemědělství, kultury, regionální distribuce lidského kapitálu a sociální význam práce (Massey a kol. 1993).

2.1.2 Migrace žen

Přes velmi výraznou přítomnost žen v migračních tocích byla až do nedávné doby role žen v migraci přecházena a zůstávala bez povšimnutí. Až s prvními výzkumy na pomezí 70. a 80. let 20. století se ukazuje, že migrace nezůstává pouze mužskou doménou, ale je potřeba ženy začlenit do výzkumu migračních pohybů (Hondagneu-Sotelo 2000). Migrační pohyby se tradičně přisuzovaly především mužskému pohlaví, jakožto nositeli role hlavy a živitele rodiny. Muž, svobodný nebo ženatý, odchází do jiné země za účelem shromáždění kapitálu, se kterým se vrátí do rodné země. Předpokladem bylo, že muži jsou ti, kteří stojí za rozhodnutím migrovat a ženy je následují (Pedraza 1991). Hondagneu-Sotelo (2000) zmiňuje, že zapojení žen do výzkumu migrace bylo důležitým prvním krokem, ale při zpětném pohledu dnes můžeme vidět, že mnoho z těchto úsilí zůstalo v tzv. přístupu *add and stir* (volně přeloženo do češtiny „přidejte a zamíchejte“). Migrující ženy byly přidány jako nová proměnná, připojeny a měřeny s ohledem na vzdělání a plodnost, a poté jednoduše porovnávány s migrujícími modely zaměstnanosti mužů.

Trend migrace žen potvrzují výzkumy a často se mluví o tzv. feminizaci migrace (Castles, Miller 2009). Podle Organizace spojených národů tvořily ženy v roce 2015 přibližně 118 milionů veškeré migrující populace ve světě. Vývoj počtu žen v mezinárodní migraci ve srovnání s muži zobrazuje Graf 1.

Graf 1 Vývoj počtu žen v mezinárodní migraci v letech 1990, 2000, 2010 a 2015

Zdroj dat: OSN

V současné době ženy migrují do všech částí světa a podle Oishi (2005) jsou hlavními důvody pro migrační pohyby žen především globální restrukturalizace ekonomik, globalizace, tlak v zaměstnání, které nutí člověka být stále produktivnější a pracovat přesčas.

Ženy migrují za účelem manželství, sjednocení rodiny a zaměstnání. Manželství v migračních pohybech hrálo a stále hraje důležitou roli. Tradičně ženy migrovaly, aby následovaly svého manžela. Dohodnuté sňatky či tzv. zásilkové nevěsty, které hledají ať již partnera či pouze legální vstup do země, se v současnosti stávají poměrně běžnou rutinou. Podle UNFPA (2006) existuje například v Rusku přes tisíc agentur zprostředkovávající tyto služby. Odhaduje se, že deset až patnáct tisíc ruských žen emigruje každý rok na tzv. snoubenecké vízum.

Domácí a zdravotní péče se řadí mezi odvětví, která nejvíce ovlivňují ženskou migraci. Ehrenreich a Hochschild (2004) hovoří o genderové revoluci, která postihuje jak vyspělé, tak i rozvojové země. Domácnost se již nemůže spoléhat pouze na muže jako hlavní zdroj příjmu. Ženy se zapojují do migračního a pracovního procesu a přestávají se starat o chod domácnosti. Globalizující se ekonomika vytvořila třídu

„nových bohatých“, kteří profitují z expanze mezinárodního obchodu a mohou si dovolit zaměstnat pracovnice na domácí péči. V neposlední řadě i stárnutí obyvatel ve vyspělých zemích podle Oishi (2005) zapříčinilo nárůst poptávky po zdravotních sestřičkách a ošetřovateli.

Podle Ehrenreich a Hochschild (2004) migrují ženy z rozvojových zemí do vyspělých států kvůli nízkým ekonomickým a sociálním příležitostem, nedostatku financí a chudobě. V cílové zemi často pracují jako hospodyně, chůvy, pečovatelky. Výchovu svých dětí přenechávají na příbuzenstvu či nejstarším potomkovi. Migrantka se tímto způsobem snaží zlepšit stávající život vlastním dětem (např. kvalitnější zdravotní péče, možnost vzdělání) za předpokladu, že žije v jiné zemi a posílá zpět domů finanční prostředky, tzv. remittance. Remittance migrantek představují přínos k rozvoji a snižování chudoby (UNFPA 2006). Tento druh migračního pohybu žen má své pojmenování, výzkumníci mluví o termínech jako *nanny chain*, *global care chain* nebo *care drain*. V českém překladu mohou být tyto výrazy volně přeloženy jako „řetězec chův“, „pečovatelský řetězec“ nebo „pečovatelský odliv“. Pracovní migrace tohoto typu je velmi významná mezi ženami z Filipín, Srí Lanky a Indonésie, dále pak z Thajska, Nepálu, Indie, Bangladéše (Oishi 2005). Výzkumem o pracovní migraci filipínských žen a jejími důsledky se zabývala například Rhacel Salazar Parreñas (2001).

Migrantky se dále uplatňují ve službách a sexuálním průmyslu. Globalizací došlo k výraznému nárůstu zábavného a sexuálního průmyslu. Často je ale dle Populačního fondu OSN (2006) hranice mezi zábavným a sexuálním průmyslem nejasná. Podle Oishi (2005) například v Japonsku, kde sexuální průmysl vytváří přibližně 1 % hrubého národního produktu, pracuje více než 150 tisíc migrantek. Mnoho žen pochází z Filipín, Thajska, ale za poslední roky vzrostl počet žen z východní Evropy, Latinské Ameriky a jiných částí Asie.

Agustín (2006) vidí migraci žen v rámci sexuálního průmyslu hlavně z pohledu pracovního trhu a poptávky, kterou si nynější společnost žádá. Migrantky nevnímá jako nemorální ženy nebo oběti vykořisťování. Některé migrantky provozují sexuální služby dobrovolně. Přesto je nutné podotknout, že sexuální průmysl je mnohdy spojen s obchodováním s lidmi a otroctvím (Ehrenreich, Hochschild 2004). Migrantky se za pomoci třetích stran, které jim pomáhají vstoupit do země, dostávají do rukou

obchodníků s lidmi. Salt (2000) uvádí, že pašování představuje komplikovaný koncept, u kterého je třeba zvážit nejen, jakým způsobem migrující vstoupila do země, ale také její pracovní podmínky, a jestli souhlasila s nelegálním vstupem a těmito pracovními podmínkami. Některé migrantky nabízející sexuální služby často zmiňují, že také pracují v oblasti domácí péče, buď jako druhé zaměstnání nebo jako součást prvního (Agustín 2006).

V rámci výzkumu migračních pohybů žen je důležité upozornit i na migraci vysoce kvalifikovaných žen. Problematika migrace kvalifikovaných žen byla, stejně jako samotná migrace žen, dlouho dobu přehlížena. Postupným osamostatněním žen od domácností se podle Kofman (2000) zvyšuje jejich vzdělanost a nezávislost. Kvalifikované ženy se nejčastěji uplatňují v oblasti vzdělávání, sociální a ve zdravotnictví (Kofman 2000).

Migrující ženy přesto nadále představují obraz nekvalifikovaného pracovníka s tím, že se přehlíží jejich složité a rozmanité migrační pohyby (Kofman 1999). Proces migračních pohybů kvalifikované pracovní síly je spojován s pojmem *brain drain* („odliv mozků“), kdy kvalifikovaný migrant odchází do cílové země, která nabývá určitých benefitů, země původu migranta naopak přichází o kvalifikovanou pracovní sílu. Kvalifikovaná migrace žen způsobuje v některých případech i profesní úpadek a dequalifikaci. Ženy v řadě případů odcházejí do cílové země kvůli vyššímu platovému ohodnocení vykoupené cenou zaměstnání na nižší pozici, která neodpovídá jejich vzdělání. Ehrenreich a Hochschild (2004) uvádějí, že platy filipínských žen v Hong Kongu, které pracují jako hospodyně v domácnosti, jsou přibližně patnáctkrát vyšší než částka, kterou by získaly na Filipínách jako učitelky ve škole. Podobný případ filipínských žen uvádí i Kofman (1999), kdy filipínské migrantky, z nichž některé patří mezi vysoce kvalifikované, přechází ze zdravotní péče do péče o domácí prostředí.

2.2 Gender

Gender prezentuje do jisté míry komplikovaný koncept, který se v posledních letech dostal do popředí několika vědních oborů a je předmětem mnoha výzkumů. Pojem gender se začíná rozvíjet především s nástupem feministických hnutí v 19. století. Hlavním záměrem feministických výzkumů obecně je předvést význam sexuálních odlišností jako klíčový organizační princip a osa společenské síly, stejně

jako demonstrovat klíčovou část subjektivity - vnímání jednotlivců o jejich vlastní identitě z pohledu pohlaví a genderu (McDowell 1999).

V rámci studia této problematiky je důležité vymezit základní rozdíl mezi pohlavím a genderem. Pohlaví je stanoveno na základě sociálně platných biologických kritérií (anatomie, fyziologie) pro klasifikaci osoby – žena nebo muž (West, Zimmerman 1987). Gender je podle Westa a Zimmermana (1987) docíleným statutem, který je konstruován psychologickými, kulturními a sociálními prostředky. Vytvářet gender znamená formovat rozdíly mezi ženami a muži, rozdíly, které nejsou přirozené, základní nebo biologické. Gender je definován výrazy femininní a maskulinní.

Gender je nutné vnímat jako sociální strukturu. Podle Connell (2009) se jedná o vzor v našem společenském uspořádání a v každodenních činnostech a praktikách, které tato uspořádání řídí. Podobný názor zastává McDowell (1999), která říká, že všichni jednáme v souvislosti s našimi záměry a přesvědčením, které jsou vždy kulturně a historicky formovány a prostorově dány. Ženy a jejich vlastnosti feminity jsou definovány jako nerozumné, emoční, závislé, soukromé a přírodní. Muž oproti tomu je popisován jako racionální, nezávislý, veřejný a kultivovaný (McDowell 1999).

V lidské společnosti se během století vytvořily určité role a společenské úkoly mužů a žen, jež původně vyplynuly z jejich biologických vlastností, postupně se však přetvořily v určitá společenská očekávání, jež jsou někdy označována jako „genderové role“ či „genderové stereotypy“ (Koldinská 2010). Od žen a mužů se očekává odlišné chování. Genderové stereotypy označují obraz o typických vlastnostech žen a mužů a jejich postavení ve společnosti. Gender se mění v čase, je jak společensky konstruován, tak transformován (Boyd, Grieco 2003).

Gender je vytvářen samotným jedincem. Přesto postupným začleňováním jednotlivce do společnosti se definují dva základní typy genderů, které vznikly jako výsledek a zdůvodnění různých sociálních uspořádání a jako prostředek pro uznání legitimacy jednoho z nejzákladnějšího dělení společnosti. Jedná se o situované počínání a chování prováděné ve virtuální nebo skutečné přítomnosti ostatních (West, Zimmerman 1987). Vlivem genderové socializace, zařazením jedince do společnosti a interakcí s ostatními (s rodiči, učiteli, médii, náboženstvím) se naučí těmto společenským genderovým stereotypům. Gender a jeho představy o ideálech, očekávání, chování a projevech mužnosti a ženství, se často mezi společnostmi liší.

2.2.1 Gender v geografii

Podle Massey (1994) geografie ve svých různých podobách ovlivňuje kulturní utváření genderu a genderových vztahů, gender v opačném případě výrazným způsobem ovlivnil geografii. Vzájemné působení genderu a geografie je velmi hluboké a rozmanité.

Problematika genderu se v geografii začíná prolínat v 70. letech 20. století s nástupem feministického přístupu v rámci tzv. druhé vlny feminismu. Specifickým cílem feministické geografie je podle McDowell (1999) zkoumat vztahy mezi genderovým a prostorovým rozdělením a problematizovat jejich zřejmou přirozenost. Je důležité uvědomit si jakým způsobem a do jaké míry vnímají ženy a muži prostor a místa. První poznatky, které právě feministická geografie zdůraznila, bylo to, že genderové vztahy se v prostoru liší (Massey 1994). Místo je vytvářeno mocenskými vztahy, které vytváří pravidla, a ty definují sociální a prostorové hranice. Gender se výrazným způsobem zapojil do společenské produkce prostoru. Rozdělení prostoru na soukromý a veřejný, vnitřní a vnější, určil, že veřejný prostor je vymezen mužům, opačně soukromý prostor přísluší ženám (McDowell 1999).

Propojení mezi geografii a genderovými vztahy naznačuje i různorodost samotného genderu. Gender nabývá uvnitř a mezi národy enormních rozdílů v rozsahu podřízenosti žen a jejich relativní autonomie, a podle toho následně odpovídající mužské moci a dominance (McDowell 1999). Rose (1993) tvrdí, že být ženou je pravděpodobně spojeno s pocitem uzavřeného a omezeného prostoru. Ženy žijí převážně podle maskulinní geografické představivosti. Omezený pohyb žen podléhá mužskému pohledu, který dominuje. V neposlední řadě existuje i rozmanitost v sociální konstrukci genderu a symbolickém významu spojeným s feminitou a maskulinitou (McDowell 1999).

2.2.2 Gender a migrace

Výzkumy spojující gender a migraci se vyvinuly v 80. letech 20. století po nástupu počátečních studií migrace žen. Zaměřovaly se především na genderové migrační vzory. Původní migrační pohyby předpokládaly, že ženy jsou příliš tradiční a kulturně vázány, migrují pouze jako rodinní následovníci nebo asociační přistěhovalci za účelem sloučení rodiny (Hondagneu-Sotelo 2000). Gender je vnímán jako primární organizační princip, který tvoří základ migrace a jejich souvisejících procesů, jako je

adaptace v nové zemi, neustávající styk s původní zemí a případný návrat (Boyd, Grieco 2003). Podle Hondagneu-Sotelo (2013) je to právě gender, který tvoří soubor sociálních vztahů, které zakotvují a výrazně ovlivňují migrační vzorce (zahrnující jak pracovní migraci, kvalifikovanou migraci, tak migraci uprchlíků).

Gender je spojován s odlišným migračním chováním žen a mužů, stejně tak jako vliv kulturních, ekonomických nebo společenských prostředí, ovlivňující rozdílné migrační proudy. Obě pohlaví využívají odlišných zdrojů a jiných sociálních vazeb a sítí k migraci. Podle Boyd a Grieco (2003) jsou důležitými aspekty pro genderově rozdílné migrační toky ekonomický rozvoj, národní politiky států, imigrační zákony, samotné instituce, organizace, ale i určitá genderová hierarchie. Migranti a migrantky zastávají například odlišné pozice v rámci pracovního trhu, poptávka po pracovní síle je genderově rozdělena podle různých ekonomických odvětví. Příkladem může být migrace žen za pracovní příležitostí v sektoru domácí péče do Severní Ameriky, Středního Východu a Evropy. Genderová teorie "triple invisibility" v migraci popisuje a poukazuje na důvod nepřítomnosti migrantek na místním trhu ve třech úrovních - sociální třída, etnická příslušnost a gender. Tyto faktory způsobují segmentaci migrantek do ekonomických odvětví jako např. textilní průmysl, úklid či domácí práce. (Ezzeddine, Semerák cit. podle Brettel, 2000).

Gender disponuje i výraznou hybnou silou, která působí na vztahy v domácnosti. Podle Hondagneu-Sotelo (2000) rodina a imigrační sociální síť jsou silně genderované instituce. Boyd a Grieco (2003) uvádí, že zájmy a aktivity žen a mužů v rodinách se nemusí vždy shodovat, a tím mohou mít i vliv na rozhodování o tom, kdo bude organizovat migraci, na jak dlouho a do jaké země.

2.2.3 Gender a trh práce

Spojitost mezi genderem a pracovním trhem se začala prolínat s rostoucím počtem žen na trhu práce. Počet žen zapojených do placené práce na pracovním trhu se postupně přibližuje počtu mužů (Valentová, Šmídová, Katrňák 2007). Na trhu práce lze pozorovat hned několik genderových rozdílností – postavení na trhu práce, platové ohodnocení a rozdílný kariérní růst.

Existují dva základní druhy genderové segregace trhu práce - horizontální a vertikální. Termínu segregace se užívá proto, že se jedná o procesy „inverzní“ – mužské profese jsou obecně jinak strukturovány a hodnoceny než profese ženské (Čermáková

1997). Genderovou segregaci trhu ovlivnilo mnoho faktorů, například poptávka a nabídka na trhu práce, nastavení sociálního státu, vyspělost ekonomiky nebo rozvoj služeb.

Horizontální segregace představuje vysokou koncentraci mužů nebo žen v určitém sektoru trhu práce nebo v určitých povoláních. Podle Charles (1992) začlenění tradičních ženských úkolů (např. péče o děti, úklid) do ekonomiky mělo za následek, že odpovědnost žen za ten typ prací se posunul i do veřejné sféry.

Vzdělání silně ovlivňuje pozdější postavení na trhu práce. Pokud se většina žen a mužů od dětství vzdělává v genderově typických oborech, je pravděpodobné, že skončí v typicky ženském či mužském zaměstnání (Valentová, Šmídová, Katrňák 2007). Pracovní trh je genderově segmentován do více rovin a vytváří odlišné podmínky pro různé profese, které vedou k nerovnostem v šancích a příležitostech. U profesí, které se vyznačují extrémním podílem mužů či extrémním podílem žen, shledáváme vysokou míru podmíněné maskulinní či femininní socializace (Čermáková 1997). Reskin (1993) se domnívá, že čím typičtější ženské povolání ženy zastávají, tím mají v porovnání s muži nižší příjem a zároveň menší možnost kariérního růstu, nižší sociální status, méně příležitostí stát se vedoucí pracovnící a rozhodovat.

Vertikální segregace je popisována jako disproporční zastoupení žen nebo mužů na různých příčkách zaměstnanecké hierarchie - ve vedoucích pozicích, ve středním managementu, v pozicích vyžadujících určitou míru odpovědnosti (Valentová, Šmídová, Katrňák 2007). Vrcholové posty jsou podle Čermákové (1997) i ve feminizovaných odvětvích často obsazeny muži, protože se stereotypně předpokládá, že sociální kompetence muže v roli reprezentanta je vyšší.

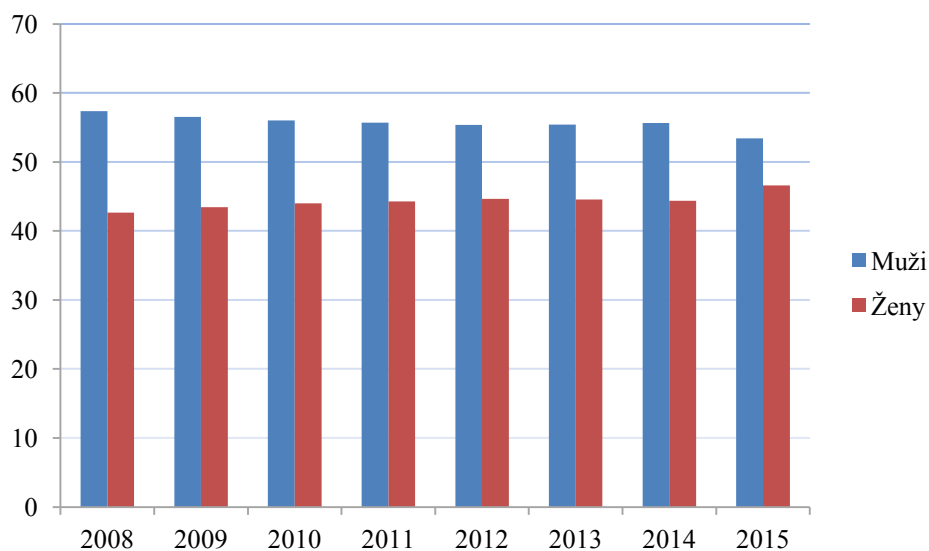
Důležitým faktorem, který způsobuje vytrvalý rozdíl v platovém ohodnocení, představuje podle Reskin (1993) právě segregace trhu. Čermáková (1997) zastává podobný názor a domnívá se, že rozdíly v platech nesouvisí s rozdílnou úrovní kvalifikace a odpovědnosti, ale jsou genderovou záležitostí.

2.3 Ženy a český trh práce

Zaměstnanost žen na českém trhu práce patří v současné době mezi poměrně vysoké. Podíl žen mezi zaměstnanými se v roce 2015 pohyboval na 46,6 %, zbylých

53,4 % tvořilo mužské pohlaví (ČSÚ). Vývoj podílu žen a mužů mezi zaměstnanými od roku 2008 prezentuje Graf 2.

Graf 2 Procentuální podíl žen a mužů mezi zaměstnanými v ČR v letech 2008-2015

Zdroj dat: ČSÚ

Postavení žen na trhu práce se projevuje jejich různou mírou zaměstnanosti, různým zastoupením v jednotlivých odvětvích, typech zaměstnání nebo pozic a různou úrovní pracovních příjmů a platových podmínek (Jurajda, Münich 2006).

Průběh zaměstnanosti žen byl podle Čermákové (2000) ovlivněn rozsahem a délkou poskytované mateřské dovolené či výší finanční podpory v mateřství. Zaměstnanost žen v Česku byla spjata se sociální otázkou. Vstup žen do placeného zaměstnání byl prosazován a podporován již od roku 1948, kdy k moci přichází komunisté. K ženské zaměstnanosti přispívala především příjmová politika státu, a s tím spojená nízká úroveň platového ohodnocení, která znemožňovala rodinám vyžít pouze s jedním příjmem (Marksová-Tominová 2003).

V roce 1948 tvořil podíl žen mezi zaměstnanými 37,4 %, v roce 1959 se podíl zvýšil na 42 % (Křížková a kol. 2011). Ženy v tomto období zastávaly zejména nízko kvalifikované pozice a dostávaly nízké mzdy. Způsobeno to bylo především základním vzděláním žen a pozicemi, které jim byly jakožto sekundární pracovní síle nabízeny (Křížková a kol. 2011). Obrazem zaměstnané ženy byla dělnice v průmyslu nebo družstevní rolnice (Čermáková 2000).

V šedesátých letech ženy vstupují do administrativy a služeb. Postupně na trh práce přichází i generace středně a vysoce vzdělaných žen, také dochází k zakládání a zesilování feminizace některých oborů jako je vzdělávání a zdravotnictví. Následná transformace pracovního trhu v roce 1989 ovlivnila příjmovou diferenciaci populace a dosažené vzdělání začíná mít výrazný vliv na mzdové ohodnocení a prestiž zaměstnání. Přerušovaná pracovní dráha žen se podle Křížkové a kol. (2011) stává základem pro nejisté postavení žen na trhu práce. Důležité je uvědomit si, že mzdové rozdíly a genderová segregace práce byla patrná již před rokem 1989 a přetrvává dodnes, i přestože byla po transformaci trhu práce v demokratické éře zavedena antidiskriminační legislativa (Křížková a kol. 2011).

Sociální a pracovní kompetence ženy je podle Čermákové (2000) všeobecně pokládána za slabší, na rozdíl od kompetence mužů, tyto předsudky a genderové stereotypy se prolínají v mnoha pracovních vazbách bez přihlédnutí na jedinečnost lidí. Ženy kombinují práci a rodinu, mohou obstát v náročné profesi, ale již ne kariérovým nárokům. Model zaměstnané ženy předpokládá bez kariérní ambice. Žena není v tomto ohledu vnímána individuálně a diferencovaně.

Čermáková (2000) na základě míry ekonomické aktivity žen (podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných k počtu osob starších 15 let) vymezuje tři základní modely zaměstnanosti žen:

1. Nejpočetnější skupinu pracujících žen představují mladé svobodné ženy do 20-25 let. Poté postupně po provdání a narození dítěte odcházejí z trhu práce a nevrací se zpět.
2. Druhý model (ve tvaru písmene U) prezentuje vzorec přerušované ekonomické aktivity. Ženy přestávají pracovat ve věku mezi 25-40 lety, kdy se starají o děti a rodinu. Na trh práce se vrací, až děti vyrostou.
3. Třetí model (ve tvaru obráceného U) prezentuje kontinuální křivku ekonomické aktivity. Ženy kombinují zaměstnání a rodinu. Pracují, i když mají malé děti. Křivka se podobá křivce mužské ekonomické aktivity. Třetí model reflektuje situaci v České republice.

Ženy se na českém pracovním trhu začínají výrazněji podílet ve věku 20-24 let, přičemž největší podíl žen v zaměstnání kulminuje ve věku 40-44 let, kdy se snižují mateřské povinnosti. Ženy zůstávají v zaměstnání přibližně do 55-59 let, od vyššího

věku se razantně snižuje ženská zaměstnanost a ženy odchází do důchodu. Ženy zůstávají i přes mateřství ekonomicky aktivní a nadále zůstávají aktivní na trhu práce.

Pozice žen na trhu práce je determinována mnoha faktory, ať se jedná o přírodní a fyzické aspekty pohlaví či sociální. Mění se struktura trhu práce a další změny uvnitř společnosti i společnosti jako celku (např. vstup do EU) mají vliv na genderovou strukturu trhu práce a zaměstnání z hlediska pohlaví. V evropském srovnání se Česká republika nachází mezi zeměmi se silně segregovanými trhy práce (Křížková, Sloboda 2009).

Vzdělání silně ovlivňuje pozdější postavení na trhu práce. Z hlediska vzdělání existují mezi ženami a muži rozdíly. V roce 2015 absolvovalo vysokou školu 82 004 studentů, z toho 49 592 žen (ženy tvoří více jak polovinu studujících na vysokých školách). Nejvíce žen je zastoupeno v oborech, jako jsou ekonomické, humanitní a společenské vědy nebo pedagogika a učitelství. Naopak muži se koncentrují v oborech, jako jsou technické, ekonomické nebo přírodní vědy. Nejvíce žen má vystudované středoškolské vzdělání s maturitou, muži dosahují nejčastěji výučního listu.

Pracovní systém v České republice rozlišuje mužské, ženské či z hlediska genderu smíšené profese (Čermáková 1997). Křížková a Sloboda (2009) vymezili povolání, ve kterých jsou české ženy nejčastěji zaměstnány. V některých zaměstnáních tvoří 70-90 % všech zaměstnaných ženy. Jedná se především o:

1. *Odborné administrativní pracovnice* – kategorie zahrnuje sekretářky, pracovnice v oblasti účetnictví, fakturace, rozpočtů a kalkulací, pracovnice v oblasti práce a mezd, referentky osobních oddělení a ostatní odborné administrativní pracovnice;
2. *Odborné ošetrovatelky a zdravotní sestry* – kategorie zahrnuje ošetrovatelky, všeobecné zdravotní sestry, porodní asistentky, sestry pro péči o dítě, sestry pro psychiatrickou péči, sestry pro intenzivní péči;
3. *Učitelky základních škol a předškolní výchovy*;
4. *Pomocnice, uklízečky, prادلeny* – kategorie zahrnuje uklízečky v kancelářích, hotelech, nemocnicích, ruční prادلeny, žehlírky;
5. *Prodavačky v obchodech a předváděčky zboží* – kategorie zahrnuje prodavače v obchodech a příbuzných oborech: u přepážek v obchodech, na poště, ve společném stravování;

6. *Montážní dělnice* – kategorie zahrnuje dělnice montující mechanická zařízení, elektronická zařízení, výrobky ze dřeva, kovů, kartonu či textilu, zejména na montážních linkách.

Ženy se nejméně pohybují v odvětví těžby a dobývání nerostných surovin, výrobě a rozvodu elektřiny, plynu, tepla nebo činnostech souvisejících s odpadními vodami, odpady, sanacemi, zásobování vodou a ve stavebnictví.

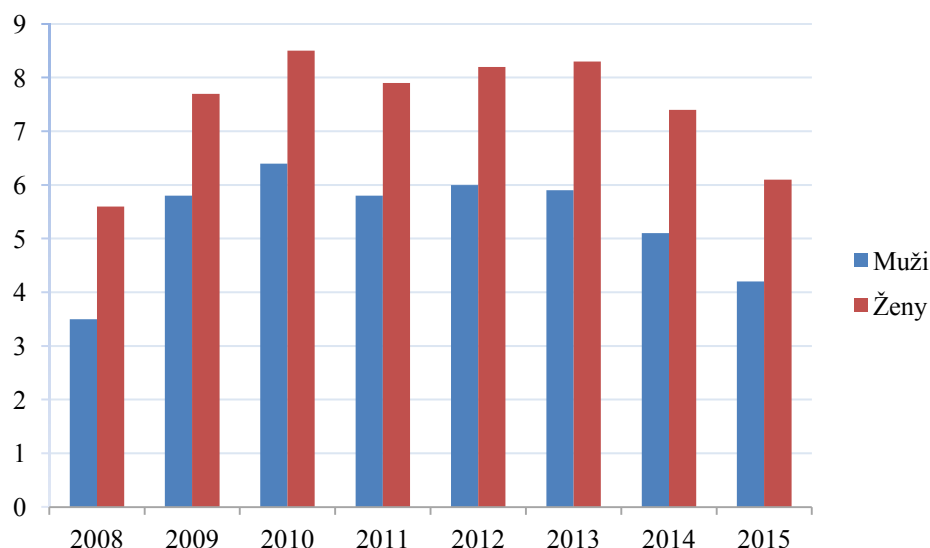
Postavení žen na trhu práce se projevuje i v oblasti rozdílného platového ohodnocení mezi oběma pohlavími. Tento parametr je podle Jurajdy a Münicha (2006) v mnoha ohledech zavádějící a je nutné tento fakt při výzkumu zohlednit. Křížková, Penner a Petersen (2008) se domnívají, že k rozkrytí příčin genderového mzdového rozdílu nestačí agregované statistiky celých sektorů, oborů, zaměstnání či vzdělanostních nebo věkových skupin. Výzkum mzdových rozdílů je vhodné měřit srovnáním platů žen a mužů, kteří pracují ve stejném zaměstnání ve stejné firmě (Jurajda, Münich 2006). Mzdové rozdíly mezi ženami a muži jsou přesto viditelné.

Důležitý dopad na rozdílné platové ohodnocení žen má mateřská dovolená a péče o domácnost, popřípadě seniory. Data z Eurostatu ukazují, že stále existuje disproporce mezi muži a ženami v počtu hodin strávených domácími pracemi, ženy tráví péčí o děti a domácnost o více jak polovinu více času než muži, což se projevuje i na mzdách (Volejníčková 2015). Platové rozdíly nejsou podle Volejníčkové (2015) způsobeny nižší kvalifikací žen nebo tím, že ženy nevnímají práci jako důležitou životní hodnotu (jak je často argumentováno), ale jde především o genderové stereotypy, normy a společenská očekávání, které muže i ženy odkazují do určitých rolí. Důsledkem toho je časté znevýhodňování žen na pracovním trhu. Průměrný ženský plat byl v roce 2015 o 22 % nižší než průměrný mužský plat. Dlouhodobě přetrvávající genderový mzdový rozdíl poukazuje na jednoznačně vyšší ohrožení sociálním vyloučením populace žen obecně ve srovnání s populací mužů (Křížková, Penner, Petersen 2008).

Ženy se obecně potýkají i s vyšší nezaměstnaností než muži. Na tuto skutečnost poukazuje Graf 3, kde lze jednoznačně zpozorovat trend vyšší míry nezaměstnanosti u žen než u mužů. Aspekty výběru zaměstnance se vyvíjí na základě subjektivních odhadů zaměstnavatele o stabilitě pracovní síly, schopnostech, potencionálních investicích, ale také na základě genderových stereotypů o rozdílech mezi mužskou a ženskou pracovní silou, kdy bývají ohroženy především dvě skupiny žen – ženy

s malými dětmi a mladé ženy, u kterých se předpokládá založení rodiny (Marksová-Tominová 2003).

Graf 3 Obecná míra nezaměstnanosti mužů a žen v ČR v letech 2008-2015

Zdroj dat: ČSÚ

Podle Šindlerové (2005) se ženy v České republice nacházejí právě v sekundárním trhu práce, jelikož většinou mívají zhoršené a méně výhodné pracovní příležitosti, menší možnost odborného a kariérního růstu, nižší prestiž povolání a nižší platové ohodnocení za jejich práci.

3 Ukrajinci v ČR

Ukrajinci se řadí společně se Slováky mezi nejpočetnější etnické skupiny v České republice. Migrační pohyb obyvatel zapříčiňuje především ekonomická situace na Ukrajině, k migraci přispívá i geografická blízkost obou států a poměrně malá jazyková a kulturní bariéra (Zilynskyj, Kočík 2001). Současná ukrajinská migrace do Česka má především ekonomický charakter, přičemž dočasná pracovní migrace se postupně začíná měnit v trvalou imigraci (Leontiyeva 2006). Významný podíl Ukrajinců přichází ze Zakarpatské oblasti Ukrajiny a ze západní části Ukrajiny - Lvovská, Ternopilská, Ivano-Frankivská oblast (Zilynskyj, Kočík 2001).

Na území České republiky se mnozí Ukrajinci sdružují do různých organizací, např. Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny, Sdružení Ukrajinek v ČR, Ukrajinská iniciativa v ČR nebo Fórum Ukrajinců ČR (Leontiyeva 2006).

3.1 Stručná historie ukrajinské migrace do ČR

Migrace Ukrajinců do České republiky má svou dlouhou historii. Přítomnost Ukrajinců na území Čech a Moravy lze datovat již do 16. a 17. století, kdy přicházeli jednotlivci nebo skupiny kozáků najatých za žold do boje proti Turkům a studenti, kteří si rozšiřovali své vzdělání na českých univerzitách. K větší migraci Ukrajinců do českých zemí dochází po připojení části Haliče a Bukoviny k habsburskému soustátí. V tomto období se na českém území nacházelo velké množství vojáků, důstojníků, ale i sezonní dělníci, kteří byli nuceni opustit Halič kvůli nedostatku půdy a relativnímu přelidnění (Zilynskyj, Kočík 2001).

Počátkem 20. století se na ukrajinském kulturním a společenském životě v Čechách podíleli především ukrajinští vysokoškoláci, kteří přišli studovat do Čech, nejdříve do Příbrami, později do Prahy (Zilynskyj, Kočík 2001).

Výrazné emigrační vlny do Čech a Moravy přinesla nejen 1. světová válka, kdy Ukrajinci museli bojovat na obou stranách východní fronty, ale hlavně počátek 20. let 20. století, které skončilo neúspěšným ukrajinským ozbrojeným bojem za nezávislost. Do Československa tehdy přicházeli příslušníci ukrajinské armády z východní Haliče obsazené Polskem, následně uprchlíci z východní Ukrajiny, kterou obsadil Sovětský svaz (Zilynskyj, Kočík 2001). Československo se tehdy ve 20. letech zasadilo o výraznou podporu Ukrajinců, především v oblasti školství a kultury. V Praze se nacházelo několik ukrajinských školských institucí, provozovalo se ukrajinské divadlo, koncerty, vydávaly se ukrajinské slovníky, učebnice a fungovaly ukrajinské spolky různého zaměření (Zilynskyj, Kočík 2001).

Podmínky českých Ukrajinců ovlivnila německá okupace Československa. Němci nepovažovali Ukrajince za spojence v tažení proti Sovětskému svazu, a tak musely být některé ukrajinské aktivity ukončeny. Následná okupace Československa Sovětským svazem, která by podle Zilynskyjeho a Kočíka (2001) mohla Ukrajincům přinést určité výhody, jak by se předpokládalo a zdálo logické, opak se však stal pravdou. Ukrajinci se dostali do pozice bezprávného společenství, kterému byl omezen jakýkoliv rozvoj kontaktů s rodnou zemí, národních tradic a kultury. Až rok 1989 umožnil opětovný rozvoj a činnost spolků národních menšin.

V současnosti lze podle Zilynskyjeho a Kočíka (2001) najít na území Česka dva typy Ukrajinců. Jedni, kteří disponují českým občanstvím a žijí v Česku mnoho let.

Jedná se o starší obyvatele, kteří se v důsledku výrazného omezování v období okupace společně s dalšími generacemi asimilovali. Druhou skupinu představují Ukrajinci, kteří získávají povolení ke krátkému nebo dlouhodobému pobytu v Česku, jejichž důvod k migraci jsou hlavně ekonomické.

3.2 Ukrajinská migrace do ČR v číslech

Na území České republiky se v roce 2015 nacházelo celkem 105 614 Ukrajinců (ČSÚ). Vývoj počtu Ukrajinců v Česku od roku 2007 prezentuje Tabulka 1.

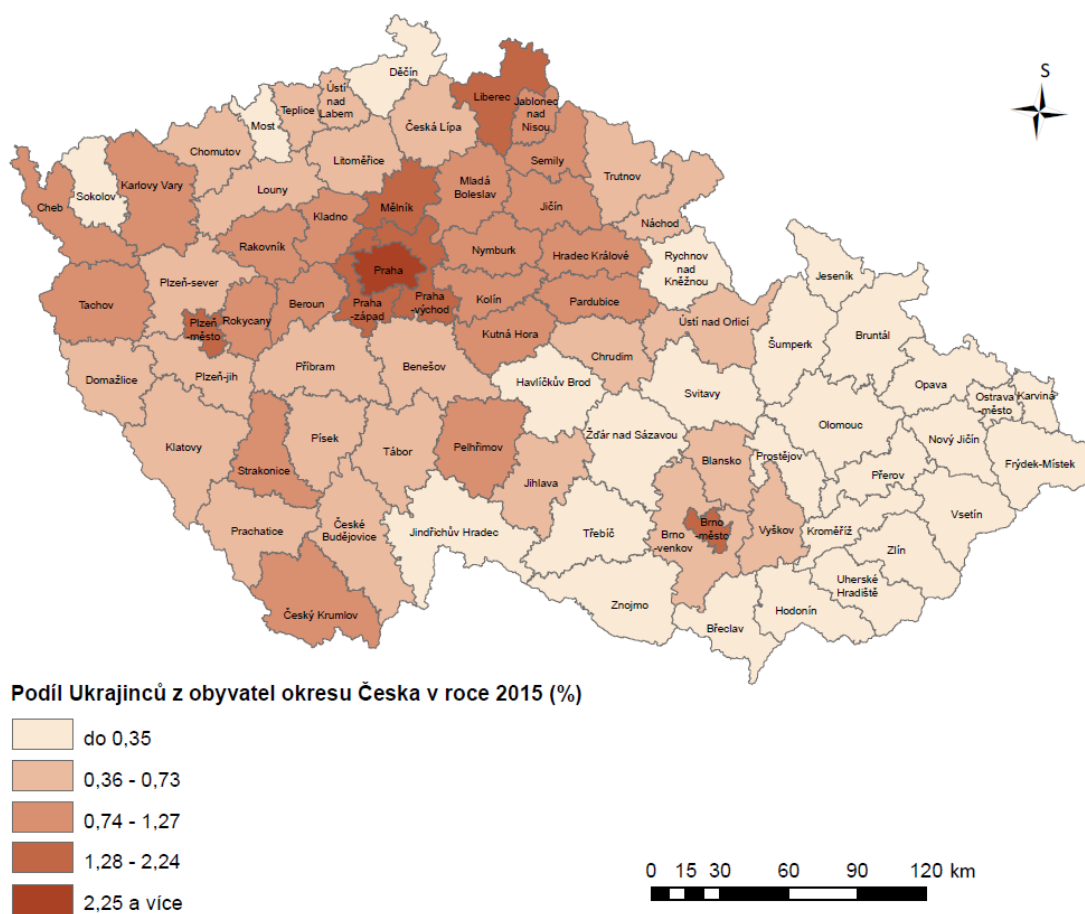
Tabulka 1 Vývoj počtu Ukrajinců v ČR v letech 2007-2015

Rok	Počet Ukrajinců
2007	126 721
2008	131 921
2009	131 932
2010	124 281
2011	118 932
2012	112 549
2013	105 138
2014	104 156
2015	105 614

Zdroj dat: ČSÚ

Z hlediska územního rozložení se Ukrajinci soustřeďují především do Prahy a přilehlého Středočeského kraje, kde možnost získat zaměstnání bývá nejvyšší. Dále se koncentrují ve větších městech jako např. v Brně, Liberci či Plzni (viz Obrázek 1).

Obrázek 1 Podíl Ukrajinců z počtu obyvatel v okresech Česka v roce 2015

Zdroj: Data z ČSÚ, vlastní zpracování

Nejpočetnější zastoupení z hlediska věku na území Česka mají podle SLDB z roku 2011 Ukrajinci v rozpětí mezi 25-49 lety, přičemž největší podíl tvoří obyvatelstvo ve věkové skupině 35-39 let, následováno 30-34 lety. Nejvyšší ukončené vzdělání Ukrajinců, pobývajících na území Česka, prezentuje Tabulka 2.

Tabulka 2 Nejvyšší ukončené vzdělání Ukrajinců v ČR v roce 2011

Nejvyšší ukončené vzdělání	Ukrajinci ve věku 15 a více let
Bez vzdělání	643
Základní vč. neukončeného	8 915
Střední vč. vyučení (bez maturity)	12 150
Úplné střední všeobecné (s maturitou)	6 499
Úplné střední odborné (s maturitou)	9 260
Nástavbové studium	678

Vyšší odborné vzdělání	2 690
Bakalářské	1 606
Magisterské	3 443
Doktorské	139

Zdroj dat: SLDB 2011

Pokud se týká oprávnění k pobytu, podle Leontiyevy (2006) žili Ukrajinci v Česku převážně na základě povolení k přechodnému pobytu. Hlavním důvodem pro přechodný pobyt držitelů povolení k pobytu na vízum nad 90 dní nebo na povolení k dlouhodobému pobytu byly podle Drbohlava (2008) podnikatelské aktivity nebo zaměstnání, naproti tomu nejčastějším důvodem při udělování povolení k trvalému pobytu bylo sjednocení nebo vytváření rodiny. Povolení k zaměstnání není nutné v případě povolení k trvalému pobytu na území Česka (ČSÚ 2014). Jak prezentuje Tabulka 3, v současné době se trend obrátil. Povolení k přechodnému pobytu bylo nahrazeno vzrůstajícím počtem povolení k trvalému pobytu Ukrajinců v Česku.

Tabulka 3 Povolení k pobytu Ukrajinců na území ČR v letech 2005-2015

Rok	Povolení k trvalému pobytu	Přechodný pobyt
2005	15 334	72 455
2006	25 408	77 186
2007	32 531	94 190
2008	40 630	91 291
2009	43 682	88 250
2010	46 782	77 499
2011	50 130	68 802
2012	57 770	54 877
2013	68 648	36 591
2014	74 031	30 357
2015	77 603	28 416

Zdroj dat: ČSÚ, MV ČR

Výrazným důvodem pro migraci Ukrajinců do Česka představují ekonomické faktory. Cizinci, kteří nejsou občany EU/EHP a Švýcarska ani jejich rodinnými příslušníky, mohou vykonávat práci na území ČR za podmínky, že obdrželi povolení k zaměstnání a povolení k pobytu, případně zaměstnaneckou kartu, zelenou kartu nebo modrou kartu, pokud zákon o zaměstnanosti nestanovuje jinak. Cizinci mohou provozovat i podnikatelskou činnost podle živnostenského zákona jako fyzické osoby,

ale mohou zakládat i právnické osoby (zpravidla obchodní společnosti nebo družstva podle veřejného rejstříku) nebo zřizovat na území ČR organizační složky svého podniku v zahraničí (ČSÚ 2015). Většině Ukrajinců se uděluje především povolení k zaměstnání. V roce 2015 bylo dle dostupných dat zaměstnáno 64 643 Ukrajinců. V stejném roce získalo zaměstnaneckou kartu 4 807 Ukrajinců, zelenou kartu 71 Ukrajinců a modrou kartu 62 Ukrajinců (ČSÚ 2016).

Počty zaměstnanců z Ukrajiny, kteří jsou evidováni úřadem práce, dosáhli nejvyšších hodnot v letech 2007 a 2008, postupně však klesal. Data od roku 2012 o Ukrajincích evidovaných na českém úřadu práce nejsou bohužel z důvodu integrace informačních systémů Ministerstva práce a sociálních věcí k dispozici (viz 4.1). Data za rok 2015 představují pouze kvalifikovaný odhad počtu evidencí na úřadech práce. Ukrajinců s živnostenským oprávněním kontinuálně narůstalo do roku 2011, postupně i jejich počet ubýval (viz Tabulka 4).

Tabulka 4 Počet Ukrajinců evidovaných na českých úřadech práce a počet Ukrajinců s platným živnostenským oprávněním mezi lety 2006-2015

Rok	Ukrajinci evidovaní na úřadu práce	Ukrajinci s platným živnostenským oprávněním
2006	46 155	21 325
2007	61 592	21 927
2008	81 072	21 213
2009	57 478	26 223
2010	42 139	29 739
2011	35 250	33 700
2012	/	32 267
2013	/	27 014
2014	/	23 639
2015	41 847	22 796

Zdroj dat: ČSÚ

3.3 Pracovní ukrajinská migrace do ČR

Ukrajinci jsou v Česku velmi žádaní v sekundárním trhu práce, obzvláště v náročnějších pracích, které jsou méně placené a pro českou populaci nepříliš přitažlivé. Tato zaměstnání jsou často spojená se zhoršenými pracovními podmínkami, nedodržováním norem bezpečnosti práce, desetihodinovou, dvanáctihodinovou a někdy dokonce i delší pracovní dobou, výjimkou není rovněž práce o víkendech. Velká část

Ukrajinců je zaměstnaná v nekvalifikovaných zaměstnáních, zejména těžkých manuálních nebo pomocných pracích, především ve stavebnictví a průmyslu (Leontiyeva 2010).

Kvalifikovaná ukrajinská migrace zatím není příliš početná. Imigranti z Ukrajiny, jejichž pracovní zkušenosti mají charakter administrativní činnosti, vedoucí nebo odborné práce, se uplatňují v profesích jako například programátoři a IT specialisté, zdravotníci, vědci, manažeři dopravních a stavebních firem nebo nadnárodních společností, referenti, vedoucí pracovníci ve službách apod. (Leontiyeva 2010).

V souvislosti s migrací Ukrajinců do Česka se často hovořilo o tzv. *cirkulační ekonomické migraci*. Ukrajinci, v nejběžnějším případě - mladí muži v produktivním věku, přichází do Česka za úmyslem vydělat si větší množství financí, aby dokázali uživit svou rodinu nebo příbuzné, kteří zůstali v rodné zemi. Migrant tak uvažuje o přechodné migraci a návratu zpět na Ukrajinu. Ovšem po návratu se v mnoha případech projeví opětovná špatná finanční situace, a tak se dočasná ekonomická migrace opakuje (Leontiyeva 2006). Migrantův pobyt se v Česku stává ryze účelovým, své životní náklady snižuje na minimum. V rámci dočasného pobytu v Česku nemá migrant potřebu, ani čas (často je migrantova práce spojena s horšími pracovními podmínkami) začleňovat a integrovat se do majoritní společnosti (Vasylenko 2006). V současné době ale dle dostupných dat začíná počet povolení k trvalému pobytu výrazně převyšovat povolení k přechodnému pobytu.

Jelikož je pracovní migrace spojena s poměrně náročnou a časově delší dobou zařizování povolení, víz a nedostatkem informací, využívají Ukrajinci jednodušších cest ke vstupu do Česka. Leontiyeva (2006) či Drbohlav (2011) mluví o tzv. *klientském systému*, kdy hierarchicky vybudovaná síť zprostředkovatelů a různých „podnikatelů“ parazitují a okrádají až již nelegálně nebo legálně zaměstnané Ukrajince. Firmy a podnikatelé pomáhají Ukrajincům zorganizovat a najít zaměstnání v České republice. Klienti jim často poskytují i komplexní služby (od zajištění zaměstnání až po ubytování), za to ale platí vysokými finančními poplatky (Drbohlav 2011, cit. podle Čermáková, Nekorjak 2009). Vystoupení z takového poměru je pro zaměstnance podle Leontiyevy (2006) spojeno s okamžitou ztrátou nároku na práci a pobyt v České republice. Klientský systém je často spojován s jistým vykořisťováním a zneužíváním

pracovníků. Mnohdy samotný zprostředkovatel vyplácí Ukrajincům platy a velkou část z peněz si nechává. Samotní Ukrajinci často ani nevědí, o jak velkou částku se jedná (Čermáková, Nekorjak 2009). K popularitě těchto agentur napomáhá i samotný český pracovní trh, který nejen často preferuje levnou nelegální pracovní sílu, ale zaměstnavatelé také většinou důvěřují zprostředkovatelským firmám než jednotlivým ukrajinským pracovníkům (Leontiyeva 2006).

3.4 Nelegální migrace Ukrajinců do ČR

Jak již bylo zmíněno, ukrajinská migrace do Česka je doprovázena často i formou nelegálního vstupu či činnosti v Česku. V rámci nelegální migrace se statisticky sledují dvě kategorie – nelegální migrace přes státní hranice a porušování pobytového režimu (Čermáková, Lachmanová 2008).

Neoprávněné ekonomické aktivity lze podle Drbohlava a Lachmanové (2008) charakterizovat jako činnosti, které jsou organizovány klientem nebo částečně „legalizovány“ vlastnictvím některého z typu víz či povolení k pobytu. Jedná se o typy pobytových povolení, která nejsou dostačující pro výkon pracovní činnosti. Ekonomická aktivita migrantů, kteří by na území Česka byli zcela nelegálně (nevlastní žádné vízum či povolení k pobytu), se považuje za málo častou formu nelegální práce.

Mezi nejčastější formy neoprávněné ekonomické aktivity migrantů v Česku patří tzv. *švarc systém*, kdy migrant vlastní pobytové povolení i živnostenské oprávnění, ale ve skutečnosti pracuje jako zaměstnanec pro někoho a nevykonává tak samostatnou podnikatelskou činnost. Další formy představuje již zmíněný *klientský systém*, porušování účelu pobytu, na jehož základě bylo získáno vízum/povolení k dlouhodobému pobytu (např. práce v jiné profesi, regionu), dále také nelegální práce při a po propadlém turistickém vízu nebo zakládání právnických osob cizinců s dalšími společníky, kteří místo podnikání vykonávají závislou činnost. Nelegální ukrajinští migranti se uplatňují nejčastěji v odvětvích stavebnictví, pomocných pracích, úklidu, zemědělství a lesnictví, pohostinství a ubytování, v průmyslu (Drbohlav, Lachmanová 2008).

Boj proti nelegálním aktivitám na území Česka leží v působnosti dvou resortů – Ministerstva vnitra a Ministerstva práce a sociálních věcí. Podle Baršové (2008) se od poloviny 90. let stává nelegální práce cizinců stále větším problémem, a proto se kontinuálně rozvíjí, zdokonalují a uzpůsobují represivní politiky na snížení nelegální

migrace. Cizinec, který je na území Česka zaměstnán bez povolení k zaměstnání, ačkoliv je toto povolení podmínkou výkonu zaměstnání, nebo na území provozuje bez oprávnění dani podléhající výdělečnou činnost, se vystavuje riziku vyhoštění z území se zákazem pobytu na území po dobu 5 let.

Odhadnout počty nelegálních migrantů na území České republiky je podle Drbohlava a Lachmanové (2008) velmi složité. Vasylenko (2006) se domnívá, že počet Ukrajinců pracujících nelegálně může být kolem 50 tisíc. Čísla se ale mění v souvislosti se sezonními pracemi a také proto, že někteří pracující postupně mění svůj status od legálního k nelegálnímu a naopak.

4 Metodologie výzkumu

Pro výzkum migrace Ukrajinek na území Česka a jejich umístění na trhu práce jsem v rámci diplomové práce využila především dva základní způsoby výzkumu - kvantitativní, a následně kvalitativní výzkum. Podle Dismana (2002) se oba tyto přístupy, i když jsou rozdílné, vzájemně doplňují. Spojením kvalitativně-kvantitativního přístupu můžeme při vědeckém výzkumu dosáhnout kvalitnějších výsledků.

4.1 Kvantitativní výzkum

Kvantitativní přístup ve výzkumu předpokládá, že lidské chování lze do jisté míry změřit a předpovídat. Data, získaná z kvantitativního výzkumu se analyzují statistickými metodami s cílem popisovat, explorovat či ověřovat pravdivost představ o vztahu sledovaných proměnných (Hendl 2005).

Kvantitativní výzkum představuje v mém případě především analýzu statistických dat dostupných z různých informačních zdrojů zabývajících se problematikou mezinárodní migrace, evidence zaměstnanosti cizinců a dalších příbuzných témat, které nastíní obecnou představu o počtu Ukrajinek v Česku a jejich dalších základních sociálně-demografických charakteristikách. Je nutné podotknout, že většina statistických dat, která jsou v rámci migrace Ukrajinců do Česka prezentována, představují pouze orientační počet. Nelze zcela přesně kvantifikovat počet Ukrajinců a Ukrajinek na území Česka, především kvůli nelegální složce, která je s ukrajinskou migrací spojena.

Souhrnná data o cizincích, konkrétně o Ukrajinkách, soustřeďuje několik resortů v Česku - Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zahraničních věcí, Policie České republiky, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo průmyslu a obchodu. Ministerstvo vnitra shromažďuje především údaje o pobytu cizinců na území Česka, rozhoduje o udělení dlouhodobého víza, o prodloužení doby pobytu a platnosti dlouhodobého víza. Dále rozhoduje o vydání povolení k pobytu či prodloužení jejich platnosti, dále pak o prodloužení doby platnosti příslušných průkazů. Ministerstvo vnitra také rozhoduje o vydání zaměstnanecké karty a modré karty. V rámci Ministerstva vnitra se problematikou mezinárodní migrace, azylu a integrace cizinců specializovaně zabývá odbor azylové a migrační politiky, odbor správní a organizační složka státu zřízená Ministerstvem vnitra Správa uprchlických zařízení (MV ČR 2015). Od roku 1993 se pravidelně zveřejňuje Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky, která si klade za cíl podat objektivní informace o stavu legální a nelegální migrace, mezinárodní ochrany, integrace cizinců, vízové a readmisní politiky a schengenské spolupráce.

Ministerstvo zahraničních věcí vykonává státní správu ve věcech povolování pobytu cizinců na území požívajících výsad a imunit podle mezinárodního práva a udělování víz prostřednictvím zastupitelských úřadů v rozsahu stanoveném zákonem o pobytu cizinců (MV ČR 2015).

Informace o pohybu cizinců eviduje Policie České republiky, především Ředitelství služby cizinecké policie. Služba cizinecké policie plní úkoly související s odhalováním nelegální migrace, uplatňováním represivních opatření vůči cizincům, zdržujícím se na území České republiky v rozporu se zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších zákonů, plněním úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv a přímo použitelných právních předpisů Evropského společenství a řešení trestné činnosti spáchané v souvislosti s překračováním státních hranic a s přeshraniční trestnou činností (www.policie.cz).

Údaje o zaměstnanosti cizinců na území České republiky vycházejí z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí o vydaných platných povoleních k zaměstnání cizinců, vydaných zaměstnaneckých karet, zelených karet a modrých karet cizincům, a počtu informací o nástupu do zaměstnání občanů EU/EHP a Švýcarska a cizinců z tzv.

třetích zemí registrovaných krajskými pobočkami Úřadu práce (ČSÚ 2015). Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, organizace fungující pod záštitou MPSV, také monitoruje situaci cizinců na trhu práce. Nelegálním zaměstnáváním cizinců se zabývá Mezirezortní orgán pro potírání nelegálního zaměstnávání cizinců v České republice, jehož gestorem je právě Ministerstvo práce a sociálních věcí (MV ČR 2015).

Ministerstvo průmyslu a obchodu eviduje údaje o živnostenském podnikání cizinců. V rámci své působnosti navrhuje potřebné legislativní úpravy podmínek živnostenského podnikání, metodicky řídí výkon veřejné správy pro tuto oblast a podporuje rozvoj vybraných podnikatelských aktivit. V souvislosti s tím se zabývá i problematikou podnikání zahraničních osob (MV ČR 2015).

Velké množství dat zpracovává Český statistický úřad, který čerpá údaje právě z Ředitelství služby cizinecké policie, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva spravedlnosti ČR nebo Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Statistika migrace na ČSÚ je zpracovávána v rámci Koncepce integrace cizinců (2012), která je každoročně aktualizována usnesením vlády ČR. Český statistický úřad vydává od roku 2001 každoročně publikaci Cizinci v České republice, která komplexně soustřeďuje aktuální údaje o cizincích, jejich demografických aspektech, ekonomické aktivitě, vzdělávání, kriminalitě nebo zdravotní péči. Iniciátorem vydání publikace je Ministerstvo vnitra ČR (ČSÚ 2014).

Další potřebné informace lze získat ze Sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), které představuje nejrozsáhlejší statistické šetření v Česku konající se každých 10 let. V roce 2011 se SLDB zúčastnilo celkem 53 253 osob hlásící se k Ukrajinské národnosti, z toho 26 467 tvořily ženy (údaje ze SLDB 2011). Právě údaje ze SLDB poskytly důležité informace o Ukrajinkách, jelikož data podrobněji analyzují oblast vzdělání, zaměstnanosti nebo jejich ekonomickou činnost.

Získat aktuální a podrobná data o zaměstnanosti Ukrajinek zkomplikoval i fakt, že Ministerstvo práce a sociálních věcí v době psaní diplomové práce integrovalo informační systémy a z tohoto důvodu nejsou údaje o zaměstnání cizinců od roku 2012 do roku 2015 k dispozici. Dohledat lze pouze kvalifikované odhady celkového počtu cizích státních příslušníků vykonávajících na území ČR práci v postavení zaměstnanců. Konkrétní data o Ukrajincích a jejich zaměstnanosti tedy nejsou k dispozici. V tomto

případě představuje delší časová prodleva a validita dat jisté negativum, protože výzkum upřednostňuje co nejaktuálnější údaje.

Většina statistických údajů výše zmíněných resortů a institucí, které byly použity v diplomové práci, jsou volně přístupné uživatelům na příslušných internetových stránkách.

4.2 Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum má specifický význam pro studium sociálních vztahů, i když tomu v dřívější době tak nebylo. Kvalitativní výzkum je často definován jako nenumерické šetření a interpretace sociální reality. Jedinečnost kvalitativního výzkumu nespočívá pouze v absenci čísel.

Kvalitativní výzkum je široké označení pro rozdílné přístupy. Podle Hendla (2005) neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum. Podle Dismana (2002) je cílem kvalitativního výzkumu porozumění. Mezi nejzákladnější metody v kvalitativním výzkumu patří pozorování, rozbor textů, rozhovor či videozáznamy. V diplomové práci jsem konkrétně využila metodu rozhovorů.

Předností kvalitativního výzkumu je jeho pružný typ výzkumu, kdy v samotném průběhu nevznikají jen výzkumné otázky, ale i nová rozhodnutí, jak postupovat při sběru dat a jejich analýze (Hendl 2005). Výsledky jednoho rozhovoru mohou například výzkumníka ovlivnit k přehodnocení změny způsobu sběru dat. Pozitivem v kvalitativním výzkumu je i přímý kontakt s terénem a seznámení se se situací jedince či skupiny jedinců. Podle Flicka (2006) berou na rozdíl od kvantitativního výzkumu kvalitativní metody výzkumníkovu komunikaci jako explicitní část poznání namísto toho, aby ji považovali za intervenční proměnnou. Subjektivita výzkumníka a zkoumaných osob se stává součástí výzkumného procesu. Na tento fakt upozorňuje Hendl (2005), že výsledky mohou být snadněji ovlivněny výzkumníkem a jeho preferencemi.

Při kvalitativním výzkumu se zkoumá malý počet jedinců, od kterých výzkumník získá velké množství informací. Nevýhodou tohoto výzkumu představuje omezená možnost zobecnění těchto výsledků. Generalizace na populaci je podle Dismana (2002) problematická a někdy i nemožná.

4.2.1 Výzkumný vzorek

Jako výzkumný vzorek pro diplomovou práci byly vybrány Ukrajinky. Volba této migrační skupiny měla několik důvodů. Ukrajinci patří mezi jednu z nejpočetnějších skupin migrantů v Česku a jejich počet se neustále zvyšuje. Velké množství Ukrajinek se stěhuje do Česka právě z ekonomických důvodů. A samotné umístění Ukrajinek na českém trhu práce má svá specifika, které je potřeba zkoumat. Dalším důvodem pro výběr této migrační skupiny byla i geografická a kulturní blízkost, která často Ukrajincům ulehčuje migraci do Česka.

Výzkumu v rámci diplomové práce se zúčastnilo celkem deset Ukrajinek z různých věkových kategorií. Důležitou podmínkou v rámci šetření bylo, aby Ukrajinka v Česku pracovala. Všechny Ukrajinky, které mi poskytly rozhovor, žijí v současné době v Praze. Tabulka 5 uvádí základní sociodemografické charakteristiky respondentek.

Tabulka 5 Sociodemografické charakteristiky respondentek

Respondentka	Věk	Povolání k pobytu	Vzdělání	Rodinný stav	Délka pobytu v ČR
U1	26	Povolání k trvalému pobytu	Vysokoškolské	Vdaná	3 a půl roku
U2	21	Povolání k přechodnému pobytu	Středoškolské	Svobodná	2 roky
U3	50	Povolání k trvalému pobytu	Středoškolské	Rozvedená	23 let
U4	44	České občanství	Středoškolské	Vdaná	20 let
U5	26	Povolání k trvalému pobytu	Vysokoškolské	Svobodná	8 let
U6	35	České občanství	Vysokoškolské	Vdaná	12 let
U7	45	České občanství	Středoškolské	Vdaná	20 let
U8	42	Zaměstnanecká karta	Středoškolské	Rozvedená	10 let
U9	27	Povolání k trvalému pobytu	Středoškolské	Vdaná	5 let
U10	55	České občanství	Středoškolské	Vdaná	17 let

Zdroj dat: Vlastní výzkum

4.2.2 Metoda sběru dat

Výběr zkoumaných jednotek hraje při kvalitativním výzkumu důležitou roli. V rámci svého výzkumu jsem využila hlavně metodu „Sněhové koule“. Metoda „Sněhové koule“ se zakládá na principu, kdy již zkoumaný jedinec doporučí výzkumníkovi další možné adepty, kteří by se výzkumu mohli zúčastnit. Tato metoda je podle Hendla (2005) vhodná při interview. Metoda „Sněhové koule“ mi umožnila získat tímto způsobem kontakty na další respondentky.

Kontakt na první respondentky jsem získala pomocí svých přátel a příbuzných. Jednalo se konkrétně o Ukrajinky U1, U3 a U7, které mi následně zprostředkovaly další kontakty. Zisk kontaktů probíhal díky původním respondentkám velmi rychle, o to větší překážkou se poté stal často odmítavý postoj dalších Ukrajinek, které by se mohly výzkumu zúčastnit. U některých respondentek neproběhla žádná zpětná vazba. Po prvním kontaktu z mé strany respondentky neodpověděly zpět. Některé Ukrajinky poděkovaly za nabídku, ale odmítly se výzkumu zúčastnit. Přesto mi několik z nich předalo kontakt na další potenciální respondentku, která by podle jejich názoru mohla mít zájem o interview. Počáteční pozitivní přístup o nenáročném získání respondentek k interview, se tak relativně rychle proměnil v dlouhodobý proces.

Samotné Ukrajinky, které s rozhovorem souhlasily, byly velmi ochotné a přátelské. Po ukončení rozhovoru mi několik z nich předalo další kontakt. Jedna z respondentek, konkrétně U1, mi dokonce sama zprostředkovala a domluvila schůzku s další Ukrajinkou (U2). Rozhovory byly realizovány v časovém rozmezí od ledna do května 2017.

4.2.3 Průběh rozhovoru

Interview s Ukrajinkami probíhalo formou polostrukturovaného rozhovoru. Výhodou polostrukturovaného rozhovoru je, že zde nejsou přesně formulované otázky, na které musí respondent odpovědět. Tazatel uvádí nebo má stanoveny několik oblastí či témat, která jsou představena otevřenou otázkou a končí konfrontační otázkou (Flick 2006). Podle Hendla (2005) záleží na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá od respondenta potřebné informace. Tímto získává tazatel volnost formulovat své otázky podle potřeby a podle situace, která nastane. Polostrukturovaná forma rozhovoru pomáhá udržet směr, pokud se respondent odchýlí od daného tématu. Respondentovi je zároveň při této formě rozhovoru umožněno uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti

(Hendl 2005). Další výhodou je i možnost studovat pomocí polostrukturovaného rozhovoru subjektivní pohledy v různých společenských skupinách (Flick 2006).

Respondentky měly vždy předem možnost vybrat si datum, čas a místo, kde rozhovor proběhne. Všechny rozhovory probíhaly v Praze. Většina respondentek si vybrala jako místo konání veřejný prostor (např. kavárna nebo vinárna). S U3 probíhal rozhovor přímo v budově, kde sama pracuje. S U5 probíhal rozhovor v jejím bytě.

Komunikačním jazykem byla ve všech případech čeština. Ukrajinky se pohybovaly na různé jazykové úrovni, přesto všechny rozuměly a odpovídaly na kladené otázky česky. Jen v opravdu mimořádných výjimkách se U1 zeptala na význam slova, který jsem se snažila buď synonymy nahradit, nebo přeložit do angličtiny.

Rozhovory s Ukrajinami se nahrávaly na diktafon. Všechny respondentky byly předem informovány, že rozhovor se bude nahrávat, a byl od nich vyžadován souhlas. Délka rozhovorů se pohybovala v rozmezí od půl do jedné hodiny. Po ukončení rozhovoru byl respondentkám předán věcný dar jako poděkování za poskytnutí rozhovoru. Struktura rozhovoru se nachází v Příloze 8.

Rozhovory byly poté pro následnou analýzu doslovně přepsány a opatřeny komentovanou transkripcí. Transkripce mluveného projevu do písemné podoby je velmi důležitou součástí při vyhodnocování kvalitativních dat. Získaná data byla následně zpracována pomocí obsahové analýzy. Jak zdůrazňuje Hendl (2005) - poměrně rozsáhlá data je potřeba redukovat, ale nesmíme přitom zbavit data jejich kontextu. Obsahová analýza je měřicím nástrojem, který umožňuje převod verbální komunikace do měřitelných proměnných. Psaný text je v obsahové analýze považován za totéž, co přináší výzkumné šetření, neboť text jsou data, která umožňují měření proměnných, které jsou pro daný výzkum zásadní (Kronick 1997).

Získané informace od respondentek měly pomoci najít odpověď na předem stanovené výzkumné otázky. První výzkumná otázka se opírá o teorii o dvojím pracovním trhu. V tomto kontextu Ukrajinky odpovídaly na otázky týkající se zaměstnání na Ukrajině a v Česku, jejich vzdělání, či jestli si případně vzdělání rozšiřují atd.

Druhá výzkumná otázka předpokládá, že se Ukrajinky budou do Česka stěhovat z důvodu zlepšení životních podmínek. Ukrajinám byly kladeny otázky typu: Jaké

byly Vaše hlavní důvody pro migraci do Česka? Jak pocítujete ekonomickou situaci na Ukrajině a naopak v Česku? Myslíte si, že se Vaše životní podmínky migrací do Česka zlepšily/zhoršily a jak? Významným bodem je i platové ohodnocení.

Třetí výzkumná otázka se týká významného bodu při migračním pohybu obyvatel - diskriminace. Cítí se Ukrajinky na českém pracovním trhu diskriminovány? Jaký vliv má gender či jejich status migranta?

5 Výzkumná část

5.1 Ukrajinky na českém trhu práce

Z celkového počtu Ukrajinců nacházející se na území Česka se podíl Ukrajinek v současné době přibližuje polovině. Vývoj počtu Ukrajinek v Česku a jejich procentuální zastoupení prezentuje Tabulka 6. K roku 2015 získalo 11 901 Ukrajinek povolení k přechodnému pobytu a 37 964 Ukrajinek povolení k trvalému pobytu (MV ČR).

Tabulka 6 Vývoj počtu Ukrajinek a % zastoupení z celkového počtu Ukrajinců v ČR v letech 2007-2015

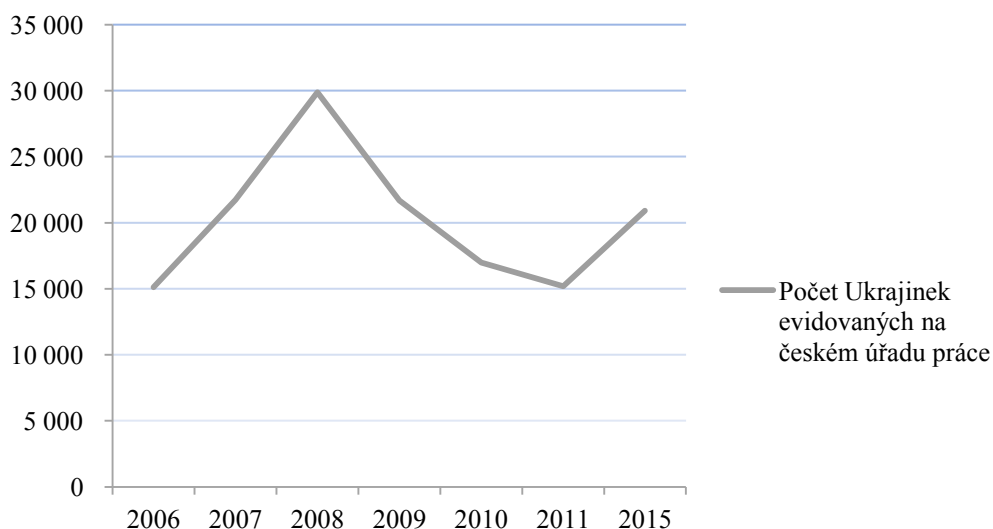
Rok	Počet Ukrajinek	% z celkového počtu Ukrajinců v ČR
2007	50 391	39,8
2008	53 930	40,9
2009	55 001	41,7
2010	53 418	43,0
2011	52 052	43,8
2012	50 939	45,3
2013	48 526	46,2
2014	48 730	46,8
2015	49 865	47,0

Zdroj dat: ČSÚ

Ukrajinky přicházejí do Česka především ze dvou hlavních důvodů – za účelem pracovní příležitosti a sloučení rodiny. Zvyšující se zájem o pracovní příležitosti na českém trhu práce lze zpozorovat na rostoucím počtu evidovaných Ukrajinek na úřadě práce, který dosáhl nejvyššího gradientu v roce 2008 (Graf 4). Vlivem ekonomické krize v roce 2008 došlo k částečnému oslabení ekonomické činnosti Ukrajinek, přesto zůstává trend zaměstnanosti a ekonomické aktivity ukrajinských žen v Česku stále

velmi významný. Jak již bylo zmíněno, z důvodu integrace informačních systémů MPSV nejsou údaje o počtu Ukrajinek evidovaných na českém trhu práce od roku 2012 k dispozici. Podle kvalifikovaného odhadu bylo v roce 2015 na úřadech práce evidováno 20 914 Ukrajinek (ČSÚ 2016). Počet Ukrajinek hledající v Česku zaměstnání tedy opět narůstá.

Graf 4 Počet Ukrajinek evidovaných na českém trhu práce v letech 2006-2011 a 2015

Zdroj dat: ČSÚ

Počet platných živnostenských oprávnění, kterých Ukrajinky na území Česka získaly, se naopak od roku 2012 výrazně snížil (Tabulka 7).

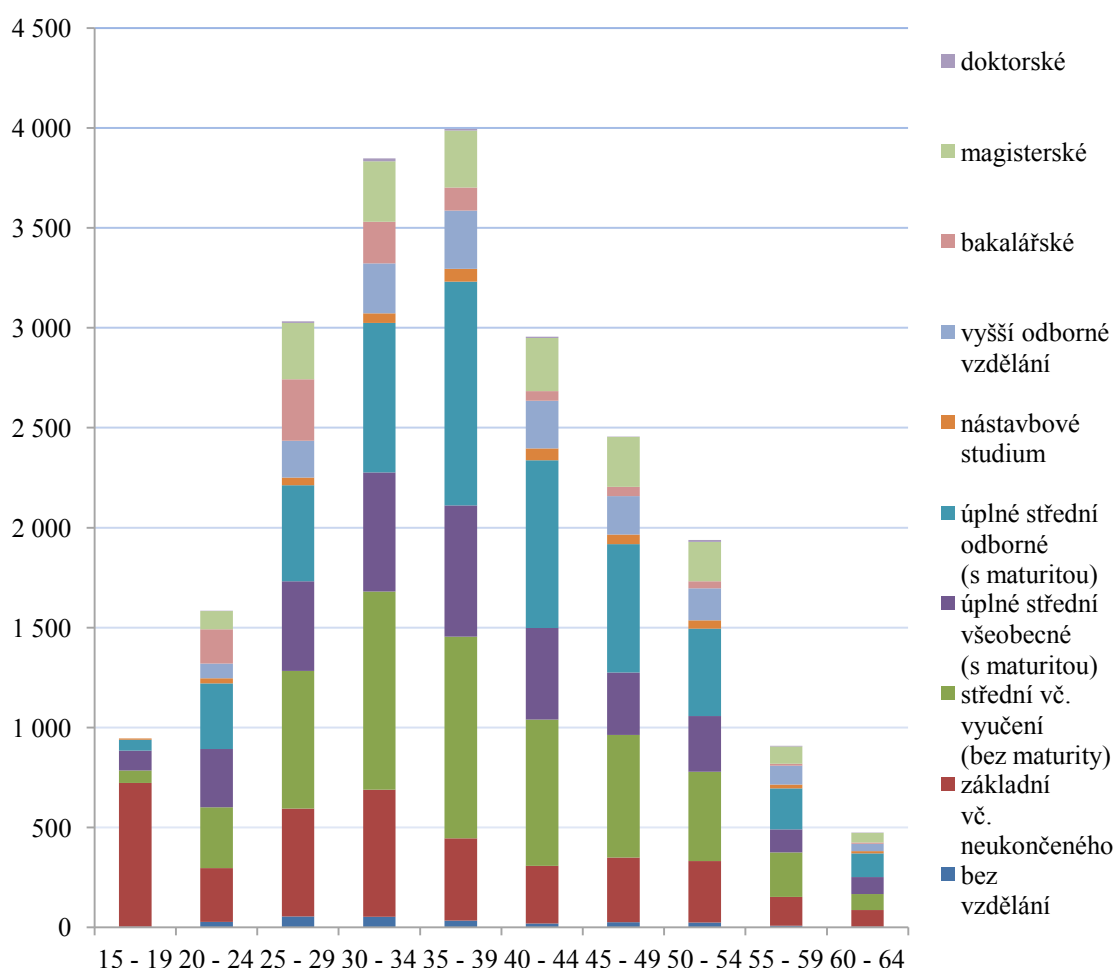
Tabulka 7 Počet Ukrajinek s platným živnostenským oprávněním v letech 2009-2015

Rok	Ukrajinky s platným živnostenským oprávněním
2009	8 399
2010	9 464
2011	11 474
2012	10 952
2013	9 065
2014	7 805
2015	7 470

Zdroj dat: ČSÚ

Z hlediska vzdělanostní struktury jsou v Česku nejvíce zastoupeny Ukrajinky s dokončenou střední školou bez maturity (s výučním listem) nebo všeobecnou či odbornou střední školou s maturitou. Vzdělanostní strukturu Ukrajinek v České republice dle věkových skupin v roce 2011 prezentuje Graf 5. Jak je vidět, počet Ukrajinek s vysokoškolským vzděláním je relativně významný.

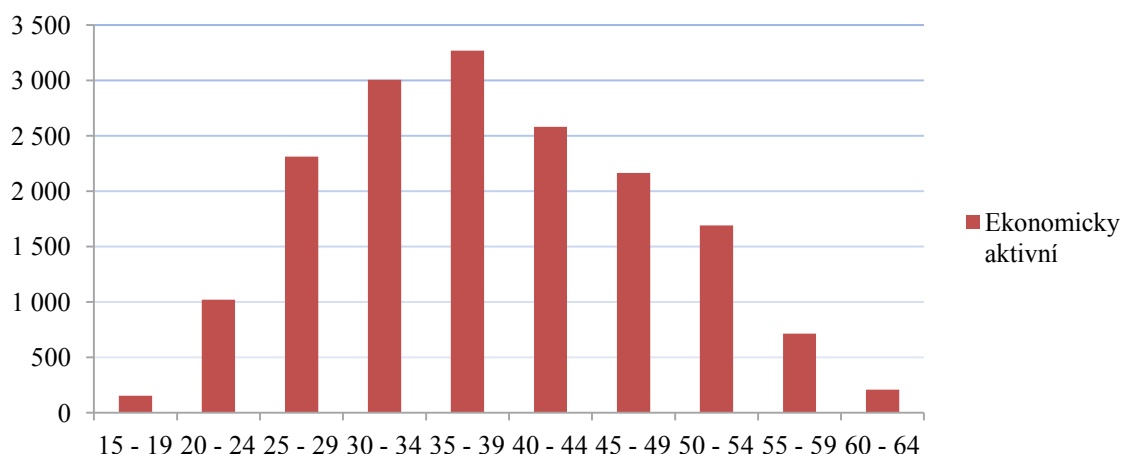
Graf 5 Vzdělanostní struktura Ukrajinek v ČR dle věkové skupiny v roce 2011

Zdroj dat: ČSÚ, SLDB 2011

Co se týče ekonomické aktivity, mezi nejaktivnější skupinu patří Ukrajinky ve věkovém rozpětí 30-39 let. (viz Graf 6). Ekonomická aktivita Ukrajinek v Česku se podobá ekonomické aktivitě českých žen (tvar obráceného U), kdy ženy i přes mateřství zůstávají nadále aktivní na trhu práce.

Graf 6 Počet ekonomicky aktivních Ukrajinek v ČR podle věkové skupiny v roce 2011

Zdroj dat: ČSÚ, SLDB 2011

Ukrajinky se podle Leontiyevy (2010) nejčastěji uplatňují v pohostinství (servírka nebo pomocná síla v restauracích), úklidu, různých pomocných pracích, prodeji, práci v textilní výrobě nebo na montážní lince. Tabulka 8 prezentuje nejčastější odvětví ekonomické činnosti, kde se Ukrajinky uplatňují, a také procentuální zastoupení Ukrajinek v jednotlivých ekonomických činnostech v porovnání s ekonomickou činností Čechů.

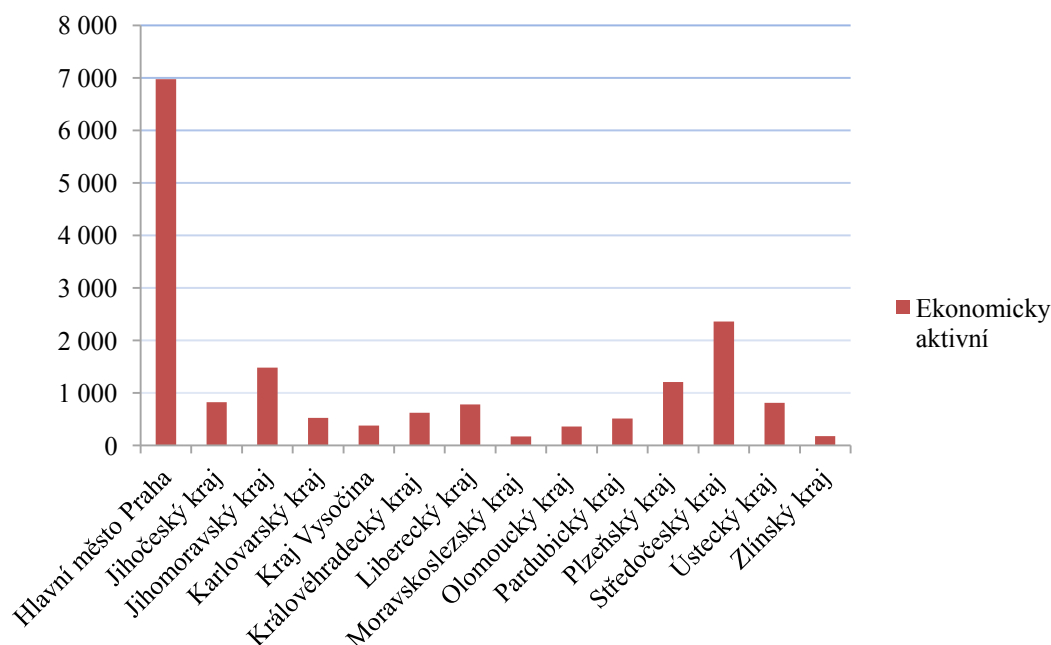
Tabulka 8 Zaměstnanost Ukrajinek a Čechů podle ekonomické činnosti v ČR v roce 2011 a jejich procentuální zastoupení

Pořadí	Ekonomická činnost Ukrajinek	%	Ekonomická činnost Čechů	%
1.	ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL	20,7	ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL	17,0
2.	ADMINISTRATIVNÍ A PODPŮRNÉ ČINNOSTI	13,4	VELKOOBCHOD A MALOOBCHOD; OPRAVY A ÚDRŽBA MOTOROVÝCH VOZIDEL	11,7
3.	VELKOOBCHOD A MALOOBCHOD; OPRAVY A ÚDRŽBA MOTOROVÝCH VOZIDEL	9,2	ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE	10,6
4.	UBYTOVÁNÍ, STRAVOVÁNÍ A POHOSTINSTVÍ	7,1	VZDĚLÁVÁNÍ	9,3
5.	ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ A RYBÁŘSTVÍ	3,7	VEŘEJNÁ SPRÁVA A OBRANA; POVINNÉ SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	6,0
6.	ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE	2,9	PROFESNÍ, VĚDECKÁ A TECHNICKÉ ČINNOSTI	4,3

Zdroj dat: ČSÚ, SLDB 2011

Z územního rozložení se největší podíl ekonomicky aktivních Ukrajinek soustředí do hlavního města, kde možnost uplatnit se na trhu práce bývá nejvyšší. Po Praze následuje přilehlý Středočeský kraj (viz Graf 7).

Graf 7 Počet ekonomicky aktivních Ukrajinek dle krajů v ČR v roce 2011

Zdroj dat: ČSÚ, SLDB 2011

5.2 Výsledky rozhovorů

Na základě výsledků z rozhovorů a jejich analýzy se tato kapitola pokusí zodpovědět stanovené výzkumné otázky.

Výzkumná otázka 1: Na základě teorie o dvojím pracovním trhu budou Ukrajinky umístěny na nižší pracovní pozici než na Ukrajině.

Teorie o dvojím pracovním trhu předpokládá, že Ukrajinky jakožto migrantky budou na českém trhu práce zaměstnány na pracovních pozicích, které mají podle Bulow a Summerse (1985) nižší status a nízké finanční ohodnocení (více kap. 2.1.1). Většina Ukrajinek, které mi poskytly rozhovor, mají pracovní zkušenosti jak z Ukrajiny, tak i z Česka. Výjimku představují pouze U2 a U5, které hned po studiu střední školy na Ukrajině migrovaly do Česka, kde začaly studovat na vysoké škole kvůli lepšímu uplatnění na pracovním trhu.

Z hlediska vzdělanostní struktury měly všechny dotazované Ukrajinky při migraci do Česka (výjimkou byla pouze U1) dokončené středoškolské vzdělání s maturitou. U1 má dokončený bakalářský titul v oboru bankovníctví. Šest respondentek si po přestěhování do Čech rozšiřovalo své vzdělání. U6 vystudovala vysokou školu a získala magisterský titul na fakultě sociálních věd. U10 začala studovat vysokou školu, ale kvůli finanční náročnosti studium nedokončila. U3 a U7 se v Česku vzdělávaly formou různých školení v rámci jejich zaměstnání. U2 v současné době studuje na vysoké škole informatiku. U5 získala titul na lékařské fakultě a v současné době již pracuje.

Všechny dotazované respondentky se po přestěhování do Čech po kratší či delší době dokázaly uplatnit na českém trhu práce. U2, U3 a U10 dostaly nabídku na pracovní příležitost přes své ukrajinské přátele, kteří již v Česku žili a sami pracovali. U1 a U9 začaly ve svém zaměstnání pracovat díky rodinnému příslušníkovi, který jim pracovní místo zařídil. Jediná U8 získala zaměstnání přes „klienta“, který jí pomohl s byrokratickými záležitostmi (pracovní povolení atd.). Všechny ostatní dotazované si zaměstnání zařídily samy přes Úřad práce či jiným způsobem (např. inzerát na internetu). Tabulka 9 zobrazuje zaměstnání, kde dotazované pracovaly na Ukrajině, a kde pracují v současné době v Česku.

Tabulka 9 Zaměstnání Ukrajinek na Ukrajině a v Česku

Respondentka	Zaměstnání na Ukrajině	Zaměstnání v ČR
U1	Bankéř	Majitelka vinárny
U2	Žádné	Prodavačka
U3	Prodavačka, účetní	Živnostenský list - Manikúra, Pedikúra
U4	Sekretářka	Majitelka květinářství
U5	Žádné	Anestezioložka
U6	Administrativní pracovnice	Poradce
U7	Zdravotní sestra	Zdravotní masér
U8	Administrativní pracovnice	Prodavačka v rychlém občerstvení
U9	Prodavačka	Uklízečka
U10	Zástupce vedoucí pojišťovny	Prodavačka v supermarketu

Zdroj dat: Vlastní výzkum

Velká část dotazovaných Ukrajinek pracuje na pozicích, které jsou podle Leontiyevy (2010) „typicky“ ukrajinské. Patří sem například pozice prodavačky, různé pomocné práce nebo úklid. Češi o takové pracovní pozice mají omezený zájem. Pracují většinou v primárním sektoru, kde jsou pracovní nabídky atraktivní a kvalitně finančně ohodnoceny. Zbývající zaměstnání pak spadají do sekundárního sektoru, kde jsou na tyto pozice vybírány Ukrajinky. Podle Wachtera (1974) sekundární sektor často zaměstnává migrační skupiny. Na podobný fakt upozorňuje sama i U9. *„Pracuju jako uklízečka. Bylo to lehký dostat tuhle práci. Češi o tohle moc nestojí. Ale já jsem za ni ráda.“* (U9) U8 také sama ohodnotila nižší status zaměstnání, který v Česku vykonává. Při rozhovoru přiznala, že je sice na pracovní pozici v Česku lépe platově ohodnocena, o to horší zaměstnání ale vykonává. Jak upozorňuje Massey a kol. (1993), platové ohodnocení, které se může jevit jako nízké, stále pro migranta může představovat vyšší standart než ve vlastní domovině. Přistěhovalci vydělávají nižší mzdy než rodilé obyvatelstvo. Mzdy migrantů se postupem času zvyšují, ale zároveň mohou i rychle klesat v případě zvyšující se nabídky (Piore 1979).

U6 také během rozhovoru mluvila o tom, že její vzdělání neodpovídá pracovní pozici, kterou v současné době vykonává. Respondentka v tomto smyslu ale myslela, že nepracuje v oboru, který vystudovala, jelikož v něm nechtěla z osobních důvodů pracovat a rozhodla se tak dobrovolně. Přesto ale získala zaměstnání, která odpovídá jejímu vzdělání.

U7 patří mezi ty migrantky v Česku, kterým se podařilo uplatnit na českém trhu práce na podobné pozici, kterou vykonávala na Ukrajině. Na Ukrajině pracovala několik let jako zdravotní sestra na gynekologickém a chirurgickém oddělení. V Praze poté získala zaměstnání zdravotního maséra.

U1 podniká společně s manželem. V centru Prahy provozují vinárnu a prodávají francouzská vína a sýry. Podle svých slov při svém zaměstnání využívá svého vzdělání, kterého nabyla na Ukrajině a velmi pozitivně hodnotí vlastní podnikání. *„My pracujeme pro svoje. Já na Ukrajině taky byla spokojená s prací. Ale teď pracujeme pro sebe. (.) Nikdo tu nestojí nade mnou a nebude mi mluvit, co máš dělat... Vzdělání taky využiju. Je to takovej mix bankovníctví to, co prodáváme. Děláme účetnictví sami, všechno sami.“* (U1)

U4 začala před deseti lety v Česku také podnikat a otevřela si v Praze květinářství. V současné době má živnostenské oprávnění na svou podnikatelskou činnost. Na Ukrajině vystudovala střední odbornou školu se zaměřením na ekonomii. V době, kdy se do Česka s manželem přestěhovali, pracovala také na nižších pozicích. V květinářství si podle svých slov sama zařizuje účetnictví a všechny náležité povinnosti kolem. *„Když jsme se sem přestěhovali, tak jsem začínala v samošce, obyčejná prodavačka. Pak jsem taky chvíli pracovala jako číšník, ale to bylo hrozný. No a pak když jsme si s manželem vydělali dost peněz, tak jsem si otevřela tohle květinářství a teď jsem spokojená.“* (U4)

U3 vystřídala během pobytu v Česku hned několik zaměstnání. *„Ze začátku jsem dělala ve fabrice, (.) to byla typografie, tam jsem dělala. Pak jsem dělala pomocnou sílu na Vinohradský nemocnici. Pak jsem dělala v Karlových Varech, vyráběli jsme italskou zmrzlinu, a pak odpoledne jsem prodávala v cukrárně. Pak jsem dělala studenou kuchyni. Jsme dělali bagety obložený, saláty. Pak jsem uklízela, vařila. Pak jsem dělala v občerstvení. Takovou nechut' no.“* (U3) V současné době má Živnostenský list a živí se jako manikérka již několik let. *„Já jako nemám vysokou školu, takže já byla ráda za každou práci a nedělala jsem nic špatnýho (.) nějakou takovou špinavou práci nebo (..) já si myslím, že jsem i ráda, že jsem pracovala jako nevím pomocnou kuchyni. Naučila jsem se český jídla. Tak něco na tom vždycky bylo dobrý. A teď se mi to moje vzdělání hodilo, protože když jsem dělala (.) šla studovat na rekvalifikační kurz, tak oni po mě chtěli maturitu. Takže to mi hodně pomohlo.“* (U3)

Respondentka U10 pracovala prakticky od té doby, co v Česku žije, jako prodavačka. Prvních několik let pracovala jako pokladní v supermarketu, poté byla zaměstnaná jako prodavačka v rychlém občerstvení. Jedno období pracovala jako dělnice ve fabrice. Poté se vrátila zpět na pozici pokladní do konkurenčního supermarketu.

U2 a U5 nelze do této výzkumné otázky zcela zahrnout, jelikož na Ukrajině nevykonávaly žádné zaměstnání. Jak již ale bylo zmíněno, obě respondentky se do Česka odstěhovaly především kvůli lepšímu vzdělání a šanci umístit se na pracovním trhu. U2 pracuje v současné době načerno jako prodavačka na Václavském náměstí a souběžně studuje vysokou školu. *„Pracuju teď jako prodavačka na Václaváku v suvenýrech. To bylo jednoduchý, protože jsem tam měla známýho. Takže, jak jsem*

neuměla moc česky, tak raději jsem šla přes někoho, koho už znám a vím, že mě tam veme. Ale teďka bych si chtěla získat nějakou praxi ve svém oboru, protože to pak bude snadnější při hledání práce.“ (U2) U5 vystudovala lékařskou fakultu a získala zaměstnání v oboru. Na českém pracovním trhu se uplatnila jako anestezioložka. Podle Pavlíkové (2009) mají ale Ukrajinci, kteří do Česka přichází jako studenti snazší situaci, protože jejich výchozí podmínky jsou jiné a získávají odborné vzdělání v českých školách.

Výzkumnou otázkou, že Ukrajinky budou umístěny na nižší pracovní pozici, než na Ukrajině nelze v případě dotazovaných Ukrajinek zcela potvrdit, ani vyvrátit. Jedná se o jednotlivé případy. Podle výpovědí respondentek si lze všimnout, že jejich zařazení na českém pracovním trhu není stálé a jejich pracovní pozice se mohou vyvíjet. Existují tři takové možnosti. První možností je, že Ukrajinky přijdou do Česka a zde získají zaměstnání, které neodpovídá jejich vzdělání (dochází k „podkvalifikaci“). I přes delší časový horizont, zůstávají Ukrajinky nadále na pozicích v sekundárním pracovním trhu. Tento fakt lze potvrdit u respondentek U8, U9, U10. Všechny tři respondentky disponují středoškolským vzděláním s maturitou a pracují na nižší pozici v Česku. U9 jako uklízečka, U8 a U10 jako prodavačky. Přesto tyto zaměstnání vykonávají z finančních důvodů. Přitáhnout rodilé pracovníky do těchto zaměstnání pomocí zvýšení mezd je pro zaměstnavatele podle Massey a kol. (1993) nákladné. Jednodušším a levnějším řešením je přijmout do zaměstnání migranta, který je ochotný pracovat za nižší mzdu.

Druhou možností je, že se Ukrajinka po přestěhování do Čech ze začátku umístí na pracovní pozici, která zde spadá do sekundárního pracovního trhu, ale postupem času dojde ke kariérnímu růstu. To lze například potvrdit u U3 a U4, které ze začátku pracovní kariéry pracovaly na nižších pozicích, dnes tomu tak již není.

Třetí možností pak zůstává, že Ukrajinka, která do Česka migruje, se uplatní na pracovním trhu na stejné či obdobné pozici, kterou vykonávala na Ukrajině. Ukázkovým příkladem je U7.

Zvláštní kapitolou jsou pak ty Ukrajinky, které se rozhodnou v Česku sami podnikat. Možným způsobem, jak eliminovat umístění v sekundárním trhu práce, může být zapojení do vzdělávacího systému a rozšíření si vzdělání v Česku (viz U2 a U5).

Otázkou pak zůstává, do jaké míry se poté promítne samotný vliv genderu na jejich umístění na pracovním trhu.

Výzkumná otázka 2: Podle neoklasické ekonomické teorie se budou Ukrajinky stěhovat do Česka z důvodu zlepšení životních podmínek.

Hlavním důvodem pro migraci jedince je podle neoklasické teorie předpoklad pozitivního čistého výnosu. Přitom migrant investuje do svého lidského kapitálu (Massey a kol. 1993). Při migraci je nutné počítat s počátečními náklady na cestování a hledání nového zaměstnání, úsilí učít se nový jazyk, adaptovat se na nové prostředí a kulturu. Zároveň migrant opouští původní vazby a vytváří si nové.

Celkem 6 z 10 dotazovaných Ukrajinek uvedlo, že jejich hlavním důvodem pro migraci do Česka byly čistě ekonomické důvody. U zbylých 4 respondentek byl stěžejním důvodem sjednocení rodiny. U1 a U4 se do Česka odstěhovaly především kvůli manželům, kteří zde pracují. U2 a U5 migrovaly také kvůli rodinným příslušníkům, kteří se v Česku usadili, a druhotným důvodem bylo lepší vzdělání.

„Peníze. Kdybysme se nepřestěhovali, asi bysme se neměli tak dobře, jak se máme teď. Synovi se tady taky bude líp, bude mít lepší školu a bude mít větší možnosti než my.“ (U9)

„Hlavně kvůli manželovi. Ten sám sem šel kvůli penězům. Našel si tady práci. (.) No, tak chvíli jezdil do Česka sám a nám posílal domů, jako na Ukrajinu, peníze. Ale já takhle žít nechtěla, takže jsem se nakonec přestěhovala i ještě s malým za manželem. Ze začátku jsem byla doma v domácnosti. Pak jsme dali kluka do školky, tak jsem si začala taky hledat práci. To jsem si našla v tý samošce, jak jsem ti říkala. (.) No a teď si vyděláváme mnohem víc peněz než na Ukrajině.“ (U4)

Ukázkovým příkladem původně cirkulační pracovní migrace, která se poté proměnila v trvalou, je U3. Migranti obvykle považují svou migraci za dočasnou. Představují si, že si během krátkého časového období vydělají a ušetří co nejvíce financí, poté se vrátí domů, aby využili svých úspor ke svým potřebám v jejich rodné zemi (Piore 1986). *„Hlavní důvody byly hlavně důvod vydělání peněz. Protože jsem nechala i dítě svoje vlastně u svojí sestry, takže neměla jsem vůbec v úmyslu tady zůstat. Přišlo to tak nějak vlastně postupně. Každý půl roku jsem jezdila domů na čtrnáct dní za holkou, a pak jsem jela zase sem pracovat.“ (U3)* Podle Ezzeddine (2012) více než 55

% migrantek z Ukrajiny žije v Česku bez svých dětí. Ukrajinky tvoří nejpočetnější skupinu transnacionálních rodičů, kteří žijí a pracují v České republice. Stěžejním důvodem k migraci je většinou argument lepšího života pro vlastní děti.

Někteří migranti se většinou vrátí zpět do rodné vlasti. Významné množství jich ale zůstane déle, než původně zamýšleli. Obvykle si přivedou i svou rodinu nebo si v zemi, kam migrovali, rodinu pořídí. Tito migranti berou nové místo již jako svůj trvalý domov a chtějí získat stabilní zaměstnání jako rodilí občané (Piore 1986). Respondentka U3 po 3 letech přivedla do Čech i svou dceru. Jako dočasný považovala i U10 svůj pobyt v Česku. Kvůli odchodu manžela od rodiny se stala samoživitelkou. Své děti nechala na Ukrajině u svých rodičů a pravidelně za nimi dojížděla na návštěvu. Po několika letech se také rozhodla děti vzít s sebou do Česka, a poté se provdala za Čecha. Respondentka U2 žila se svými prarodiči na Ukrajině, protože její matka migrovala z ekonomických důvodů do Čech. Na doporučení své matky a dle svého uvážení poté svou matku následovala do Čech.

Většina dotazovaných, které se do Česka odstěhovaly z ekonomických důvodů, poukazovaly především na nízké platy a nedostatek pracovních příležitostí na Ukrajině. „Na Ukrajině je to špatný. Těch zaměstnání tam moc není, kde by ses mohla uplatnit. A hlavně těch málo peněz, kolik dostaneš. Tam se s tím fakt nedá uživit. Platíš za vše stejnou cenu jako tady, a přitom je Ukrajina úplně jinde.“ (U4)

„Já myslím, že v Čechách je tisíckrát lepší jako na Ukrajině, protože ten plat, který máme na Ukrajině, to vůbec neodpovídá ceně za ovoce, zeleninu, maso.“ (U1)

Podle U8 jsou platy v Česku čtyřikrát až pětkrát vyšší než na Ukrajině. U9 podle svých slov na Ukrajině vydělávala přibližně 2 tisíc UAH měsíčně. Zde v Česku si na pozici uklízečky vydělá za měsíc 18 tisíc Kč. Uklízí na dvou místech, v soukromé firmě a v nemocnici. Podle dat z ČSÚ se v roce 2015 průměrná mzda žen pohybovala na 24 094 Kč. Podle údajů z Ukrajinského statistického úřadu (www.ukrstat.gov.ua) dosahoval průměrný plat žen v prvním čtvrtletí roku 2016 na Ukrajině 3 966 UAH (přibližně 3 592 Kč). Dvě respondentky dále poukazovaly i na vysoké ceny za zboží, nájmy a energii. „Za energii zaplatíš kolem tisícovky měsíčně, přitom že vyděláš tři tisíce. A potom ještě musíš koupit oblečení, jídlo, nevím jízdné. Když už máš rodinu, musíš se postarat z těch peněz o svoje děti. Já si to nedovedu představit, jak tam lidi můžou se uživit vůbec.“ (U2)

S vyšším finančním ohodnocením v Česku souvisí i remitence, které některé z dotazovaných stále posílají zpět na Ukrajinu. Konkrétně U8 a U9 posílají jak finance, tak věcné dary. Na mikroúrovni pomáhají remitence chránit obyvatelstvo před destabilizačními efekty nefungující státní politiky, chybějícího nebo špatně fungujícího trhu a neexistujících sociálních jistot poskytovaných státem (de Haas 2007, Sharma 2010, cit. podle Drbohlav 2015) Ostatní respondentky dříve remitence také posílaly. V současné době buď nemají komu finance posílat (příbuzní již umřeli nebo se členové rodin přestěhovali za Ukrajinou do Česka) nebo již jednoduše posílat nechtějí.

Ne ve všech případech byl hlavní důvod pro migraci ekonomický. U1 a U4 se do Česka přestěhovaly kvůli sjednocení rodiny. Přesto i ony velmi často poukazovaly na ekonomické faktory jejich migrace a zlepšení životních podmínek. *„Já nemusím furt pracovat. Nemusím pořád myslet, já mám výplatu 3 tisíce, musím to rozpočítat. Musím koupit to to to a něco odložit. Tady se o takové věci nezajímám.“* (U1)

„Manžel vydělává mnohem víc peněz. Žijeme úplně jinak než dřív. Můžeme si ten život aspoň trochu užívat a něco pro sebe utratit.“ (U4)

V případě dotazovaných Ukrajinek, jejichž sekundárním záměrem pro odstěhování do Česka bylo vzdělání, poukazují na lepší uplatnění na trhu práce a možnost nových příležitostí. V roce 2015 studovalo na vysokých školách v Česku 2570 Ukrajinců (ČSÚ). *„Mamka mě dlouhou dobu chtěla navést a brala mě sem i prázdniny párkrát, jenomže mě se tu nelíbilo, protože jsem se tu cítila cizí. Až jsem byla trochu chytřejší, tak jsem viděla tu ekonomiku na Ukrajině. (.) Tu situaci, že tam není práce, nejsou pracovní příležitosti. Pak nevíš, jak dál. Jak budeš žít tu svoji rodinu, no a z čeho. Takže jsem se rozhodla, že asi pro mě bude nejlepší, když tu už mám někoho, tak se přestěhuju raději sem a budu mít aspoň nějaké možnosti v budoucnosti a tak.“* (U2)

U5 upozorňovala také na nelegální praktiky ve vzdělávacím systému na Ukrajině. Díky migraci do Česka měla možnost vystudovat vysokou školu. *„Tam přijdeš ke zkoušce, a dokud nedáš v obálce tolik a tolik, tak to nebudeš mít. Prostě to takhle funguje. I školné se tam platí. Takže tam bych určitě nevystudovala.“* (U5)

Prakticky všechny respondentky na položenou otázku, jestli se jejich životní podmínky migrací do Česka zlepšily, odpověděly pozitivně. Mezi klíčová slova patřilo především zlepšení finanční situace a vyšší životní standard. Respondentky nemusí

nutně šetřit, mohou si dovolit více než na Ukrajině. Zažívají větší relax, mají větší možnosti a příležitosti. U1 upozorňovala na pracovní podmínky: „*Tady je to volnější. Na Ukrajině seš jako robot ... pracovat, pracovat, pracovat, protože máme takový základ toho. Nepracuješ, nemáš nic.*“ (U1)

Výzkumnou otázku lze svým způsobem u všech respondentek pozitivně zodpovědět, i když původní důvod k migraci nebyl u všech čistě ekonomický. Všechny respondentky podpořily svůj lidský kapitál a tyto výnosy, které migranti berou v potaz, následně podle Massey a kol. (1993) nahradí očekávané vyšší příjmy.

Většina respondentek hodnotí v současné době pobyt v Česku pozitivně a jsou spokojené. U2, U3 a U7 vnímají Česko již jako svůj domov. „*Jsem tu spokojená. Nemůžu si stěžovat. Jsem za mnohé Čechům vděčná a ráda to jednou České republice vrátím.*“ (U7) Devět z deseti dotazovaných respondentek plánují i nadále zůstat v Česku. Pouze U9 by se ráda jednoho dne vrátila zpět do vlasti. Dvě respondentky (U1, U5) uvažují o možném přestěhování do jiné země za prací, zatím ale čistě hypoteticky. U1 by se ráda s manželem odstěhovala do Španělska nebo Francie. U5 by chtěla vycestovat do Rakouska.

„*Jsem tady spokojená a rozhodně nelituju, že jsem se přestěhovala, i když se mi občas stýská po Ukrajině. Zatím ale nemáme v plánu se s manželem vracet zpátky. Uvidíme, jak to půjde.*“ (U9)

Respondentky, které se do Česka přestěhovaly kvůli lepšímu platovému ohodnocení, zde zaměstnání získaly a dokázaly se uplatnit na pracovním trhu. V případě U2 a U5 - tyto respondentky podpořily svůj lidský kapitál vzděláním, a tím si zvyšují šanci uplatnit se lépe na pracovním trhu a zlepšit tak své životní podmínky. I respondentky, které se původně do Česka přestěhovaly za účelem sjednocení rodiny, našly uplatnění na trhu práce v Česku a vydělávají si více než na Ukrajině.

Je ale nutné brát v potaz i druhotné dopady, které jdou ruku v ruce se zlepšením životních podmínek. Příkladem může být právě migrace Ukrajinek bez svých potomků. Ukrajinky se musejí vypořádat se steskem po svých dětech a s pocitem osamocení v cizí zemi. Budoucnost finančního zabezpečení, vyšších mezd či kvalitního vzdělání má tedy svou cenu (Ezzeddine 2012). Migrace Ukrajinky může zanechat negativní stopu, jak na jí samotné, tak i na rodině, která zůstala na Ukrajině.

Zlepšení životních podmínek je často spojeno se ztíženými začátky v cizí zemi. „Ty začátky byly těžký. Všechny ty víza a neustálý kontroly. Pořád nějaký papírování. Nikdo vás nechce do pronájmu, protože mají strach z Ukrajinců. Když jsem přišla, tak jsem tu byla bez zdravotního pojištění. Nic se mi nesmělo stát. Musím říct, že Češi nám ale nakonec pomohli. Třeba sousedi a známí. A nakonec jsme to zvládli. (.) Zůstala jsem tady žít v té krásný zemi.“ (U10)

Při migraci považovalo šest dotazovaných (U1, U2, U3, U4, U9 a U10) jako největší překážku český jazyk. Nemožnost komunikace s místními komplikovala dotazovaným každodenní život. Všechny se prakticky naučily český jazyk samy, buď doma, nebo komunikací s Čechy. U1 navštěvovala chvíli jazykový kurz. U2 se česky naučila především ve škole. U3 pomohlo ke zlepšení češtiny sledování televize. Ostatní čtyři respondentky pocítily komplikace především s administrativou. Legalizaci pobytu jim komplikovalo zdlouhavé vyřizování potřebných dokumentů a povolení k pobytu.

Respondentky U7 a U8 se nepřiklonily ani ke zlepšení, ani ke zhoršení životních podmínek. „Moje životní podmínky nejsou o moc lepší nebo horší. Pracuji 12 hodin denně. Miluji lidi a svou práci, jaká je můj koníček. (.) Jsem ráda, že žiju v tak krásné zemi jako je Česká republika.“ (U7) „Vydělávám sice více, ale nežiju ve vlastním bytě, nemám poblíž rodiče, příbuzenstvo a kamarády.“ (U8)

Výzkumná otázka 3: Cítí se Ukrajinky na českém pracovním trhu diskriminovány? Jaký vliv má gender či jejich status migranta?

Respondentky byly dotazovány, jestli se při hledání práce nebo přímo v zaměstnání setkaly s diskriminací. Diskriminace je chápána jako nerovné nebo rozdílné chování vůči jedinci či skupině lidí z důvodu etnické příslušnosti, původu nebo národnosti. Diskriminace je hlavní překážkou k plné integraci migrantů na trhu práce a do celé společnosti (OECD 2013).

Většina z respondentek odpověděla na tuto otázku negativně. S diskriminací, ať při hledání práce nebo v zaměstnání se setkaly celkem 3 respondentky. V zaměstnání se dvě respondentky (U1 a U3) potýkaly s negativní reakcí kvůli jejich statusu migrantky. U1 se za dobu svého pobytu v Česku setkala jednou s diskriminací, a to s urážkou od zákazníka, který ji pojmenoval komunistkou. Obdobný případ uvedla i U3. „Jednou

jsem měla takovej konflikt se zákazníci. Ona jednou něco řekla a já jsem s ní nesouhlasila a ona na to: „s žádným přivandrovalcem se tady nebudu hádat.“ Ale pak se mi přišla omluvit.“ (U3) Takové diskriminační chování nemusí podle OECD (2013) nutně vycházet jen z individuálních preferencí, ale často z negativních stereotypů o přistěhovalcích.

Respondentka U2 naznačila, že její migrační status může ovlivnit její pozici na českém trhu práce, především z hlediska českých jazykových schopností. *„Kdybych uměla líp jazyk. Nemyslím teď jen mluvení, ale i písemnou část, že bych psala spisovně a uměla gramatiku. Tak to bude o mnoho menší problém.“ (U2) Zároveň ale velmi pozitivně hodnotila přístup Čechů k ní, že se jí snažili vždy pomoci. Přitom se bála diskriminace, jelikož není podle svých slov Češka.*

Například U3 si nemyslí, že status migranta ovlivňuje podmínky na pracovním trhu. Podle jejich slov je to individuální, jak se člověk sám zapojuje do nové společnosti.

U5 se s diskriminací setkala při hledání práce nejprve při studiích kvůli statusu migrantky. V době, kdy se ucházela o zaměstnání, neměla české občanství. Diskriminace v zaměstnání se projevují například upřednostněním zaměstnavatele lidí určitého původu namísto jiných. *„Jednou jsem se přihlásila do call centra. Takže já jsem přišla na školení, že tě tam naučí telefonovat. A první jejich věta – vítáme vás bla bla bla a pokud tady někdo nemá české občanství, tak to nemůže dělat. Takže jsem se sbalila a odešla jsem.“ (U5)*

Dále se setkala i s diskriminací z hlediska genderu. *„Já jsem chtěla pracovat v Plzni, ale tam jsem věděla, že mě nevezmou, protože jsem právě ženská. Oni prostě berou chlapy, protože víc vydrží. Víc vydrží těch služeb nočních a tak, a nebudou těhotný.“ (U5) Podle Čermákové (1997) fungování gender kontraktu v Česku spočívalo na faktu, že vysoká zaměstnanost žen a současně jejich nízký podíl na vedoucích a finančně preferovaných pracovních místech bude vyvážen možností skloubit práci i rodinu a uvedený model funguje nadále.*

Na trhu práce je diskriminace spojována především s přístupem k zaměstnání, následným kariérním postupem a platovým ohodnocením. Tyto faktory jsou společně ovlivňovány i genderem a migračním statusem. Ukrajinky často vyplňují mezery na

českém pracovním trhu a jsou zaměstnávány na pozicích prodavaček, uklízeček či jiných pomocných pracích, protože Češi tyto zaměstnání vykonávat nechtějí. Zároveň i jistá ženská zodpovědnost pro domácnost a péči o rodinné příslušníky ovlivňuje typ prací, které ženy získávají a jsou řazeny do určitých ekonomických odvětví (zdravotnictví, potravinářský průmysl atd.). Tento fakt lze u několika respondentek potvrdit, přesto se ale většina z nich v tomto ohledu necítila diskriminována. Výzkumnou otázku lze v tomto případě potvrdit jen u jedné z respondentek (U5), která byla jak kvůli statusu migrantky, tak i z hlediska genderu odmítnuta na pracovní pozici.

6 Závěr

Ukrajinci představují jednu z nejpočetnějších migračních skupin v Česku, přičemž počet samotných Ukrajinek se přibližuje skoro poloviční většině. Ukrajinky se do migračních pohybů výrazně zapojují, a to nejen jako doprovod svých partnerů. I ony samy velmi často migrují do Česka z ekonomických důvodů. Na tento fakt poukazuje i od roku 2011 rostoucí počet Ukrajinek, které hledají na českém trhu práce zaměstnání.

Hlavním cílem diplomové práce bylo, na základě teorie o dvojím pracovním trhu a tří předem stanovených výzkumných otázek, zjistit umístění Ukrajinek na českém trhu práce. Konkrétněji na jaké pracovní pozici jsou zaměstnávány a jestli dochází k dequalifikaci. Dle rozhovorů s respondentkami se Ukrajinky často umísťují na nižších pracovních pozicích, minimálně na začátku své migrační kariéry. Jejich pracovní kariéra v Česku se ale postupem času může vyvinout a růst i jinými směry. Zásadním důvodem Ukrajinek k migraci je hlavně zkvalitnění životních podmínek, ať již v podobě vyšších příjmů, lepších příležitostí nebo získání lepšího vzdělání. Migrace za přívětivějšími životními podmínkami může být ovlivněna jinými faktory a mít za následek různé druhotné dopady (např. ztráta přátel, odcizení rodiny atd.).

Největší podíl Ukrajinek na území Česka má dokončené středoškolské vzdělání, následováno Ukrajinkami s vysokoškolským vzděláním. Ukrajinky se na českém trhu práce umísťují hlavně ve zpracovatelském průmyslu, v administrativních a podpůrných činnostech a v oblasti velkoobchodu a maloobchodu.

Jako velká nevýhoda při výzkumu Ukrajinek v Česku, se ukázala nedostupnost a omezenost statistických dat nejenom v oblasti jejich ekonomické aktivity. Mnohé údaje lze získat za celou migrační skupinu Ukrajinců, ale podrobnější data o samotných Ukrajinkách poskytne pouze SLDB či jednotlivé výzkumy odborníků na poli ukrajinské migrace.

Samotné migrační teorie mohou výrazně nastínit a vysvětlit danou problematiku, ale nemohou ji zcela pojmout v celé šíři. Umístění Ukrajinek na trhu práce může být ovlivněno jak jejich statutem migrantky, tak i různými genderovými stereotypy, ale současně zde hraje svou roli i mnoho dalších faktorů, které je nutné zkoumat (např. politika zaměstnanosti, administrativní bariéry atd.). Významný vliv bude mít i vlastní vůle migrantky a její aktivita integrovat se do nové společnosti.

V tomto ohledu je nadále nutné zvýšit pozornost v oblasti migrace Ukrajinek do Česka a do jaké míry je jejich pozice na pracovním trhu ovlivněna těmito faktory. Důležitým bodem by se poté mělo stát vytvoření lepších pracovních podmínek pro Ukrajinky na českém trhu práce.

7 Seznam zdrojů informací

- AGUSTÍN, L. (2006): The Disappearing of a Migration Category: Migrants Who Sell Sex. In: *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Ročník 32, č. 1, s. 29-47
- ALONSO, W. (1981): Review: Birds of Passage: Migrant Labor and Industrial Societies. by Michael J. Piore. In: *Population and Development Review*. Ročník 7, č. 3. S. 527-529
- ANDRLOVÁ, K., DUMONT, A. (200?): Výkladový slovník migrační terminologie – Glossary on Migration. Praha. [online]. [cit. 2015-07-29]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/files/Vykladovy_slovník_migracni_terminologie_IOM.PDF>
- BARŠOVÁ, A. (2008): Potírání neoprávněných ekonomických aktivit migrantů v Česku – právní politický rámec. In: DRBOHLAV, D. (ed.). *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu)*. Praha: Karolinum. s. 82-90, ISBN 978-80-246-1552-3
- BONACICH, E. (1973): A theory of middleman minorities. In: *American Sociological Review*. Ročník 38, č. 5, s. 583-594
- BOYLE, P., HALFACREE, K., ROBINSON V. (1998): *Exploring Contemporary Migration*. Harlow: Longman. 282 s. ISBN 0-582-25161-3
- BRÁZOVÁ, V. K. (2011): Migrace a rozvoj – Rozvojový potenciál mezinárodní migrace. Praha. [online]. [cit. 2015-08-10]. Dostupné z: <http://www.iom.cz/files/Migrace_a_rozvoj-MONOGRAFIE1.pdf>
- BULOW, J. I., SUMMERS, L. H. (1985): A Theory of Dual Labor Markets with Application to Industrial Policy, Discrimination, and Keynesian Unemployment. In: *Journal of Labor Economics*. Ročník 4, č. 3, část 1, s. 376-414
- CASTLES, S., MILLER M. J. (2009): *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. 4. Vydání. New York: The Guilford Press, 369 s. ISBN 978-1-60623-069-5

- CASTLES, S. (2000): International migration at the beginning of the twenty-first century: global trends and issues. In: *International Social Science Journal*. Ročník 52, č. 165, s. 269-281
- CHARLES, M. (1992): Cross-national variation in occupational sex segregation. In: *American Sociological Review*, Ročník 57, s. 483-502
- CONNELL, R. (2009): *Short Introductions: Gender*. Polity Press, 180 s. ISBN 978-0-7456-4568-1
- ČERMÁKOVÁ, D., LACHMANOVÁ, L. (2008): Nelegální migrace a nelegální ekonomické aktivity migrantů z hlediska kontrolní činnosti kompetentních orgánů. In: DRBOHLAV, D. (ed.). *Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu)*. Praha: Karolinum. s. 91-101, ISBN 978-80-246-1552-3
- ČERMÁKOVÁ, D., NEKORJAK, M. (2009): Ukrainian Middleman System of Labour Organisation in the Czech Republic. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, Ročník 100, č. 1, s. 33–43
- ČERMÁKOVÁ, M. (1997): Postavení žen na trhu práce. In: *Sociologický Časopis*. Ročník 33, č. 4, s. 389-404
- ČERMÁKOVÁ, M. (2000): Zaměstnanost, pracovní kompetence a perspektivy české pracující ženy. In: MAŘÍKOVÁ, H. (ed.). *Proměny současné české rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství. 170 s. ISBN 80-85850-93-1
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2014): *Cizinci v České republice- Foreigners in the Czech republic*. Praha: Český statistický úřad. 192 s. ISBN 978-80-250-2582-6
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2015): *Cizinci v České republice- Foreigners in the Czech republic*. Praha: Český statistický úřad. 204 s. ISBN 978-80-250-2670-0
- DISMAN, M. (2002): *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7
- DRBOHLAV, D. (1994): Hlavní důvody a důsledky mezinárodní migrace obyvatelstva. In: *Geografie – Sborník České geografické společnosti*. Ročník 1994, č. 3, svazek 99, s. 151-162

- DRBOHLAV, D. (2011): Imigrace a integrace cizinců v Česku: Několik zastavení na cestě země v její migrační proměně z Davida na téměř Goliáše. In: Geografie, Ročník 116, č. 4, s. 401–421
- DRBOHLAV, D. (2008): Mezinárodní migrace v Česku s důrazem na legální pracovní migraci. In: DRBOHLAV, D. (ed.). Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). Praha: Karolinum. s. 57-62, ISBN 978-80-246-1552-3
- DRBOHLAV, D. (ed.) (2015): Ukrajinská pracovní migrace v Česku: Migrace – Remittance – (Rozvoj). Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2995-7, s. 282
- DRBOHLAV, D., LACHMANOVÁ, L. (2008): Neoprávněné ekonomické aktivity migrantů v Česku – realita očima expertů (Delfy výzkum). In: DRBOHLAV, D. (ed.). Nelegální ekonomické aktivity migrantů: (Česko v evropském kontextu). Praha: Karolinum. s. 103-121, ISBN 978-80-246-1552-3
- DRBOHLAV, D., UHEREK, Z. (2007): Reflexe migračních teorií. Praha. In: Geografie – Sborník České geografické společnosti. č. 2, svazek 112, s. 125-141
- DURAND, J., MASSEY S. D. (1992): Mexican Migration to the United States: A Critical Review. In: Latin American Research Review. Ročník 27, č. 2, s. 3-42
- EHRENREICH, B., HOCHSCHILD A. R. (2004): Global Woman: Nannies, Maids and Sex Workers in the New Economy. Henry Holt and Company, 328 s. ISBN 978-0805075090
- EZZEDDINE, P., SEMERÁK V. The situation of migrant women on the Czech market of domestic work [online]. [cit. 2017-06-23]. Dostupné z: <http://www.migrace.com/docs/160208_the-situation-of-female-migrants-on-the-czech-paid-domestic-work-market.pdf>
- EZZEDDINE, P. (2012): Mateřství na dálku. Transnacionální mateřství ukrajinských migrantek v České republice. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum. Ročník 13, č. 1, s. 24-32
- FLICK, U. (2006): An introduction to qualitative research. 3. vydání. London: SAGE Publications. 443 s. ISBN 10-1-4129-1146-1

- HENDL, J. (2005): Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 1. vydání. Praha: Portál, 408 s. ISBN 80-7367-040-2
- HONDAGNEU-SOTELO, P. (2000): Feminism and Migration. In: Annals of the American Academy of Political and Social Science. Ročník 571, s. 107–120
- HONDAGNEU-SOTELO, P. (2013): New Directions in Gender and Immigration Research. In: GOLD, S. J., NAWYN, S. The Routledge International Handbook of Migration Studies. London and New York: Routledge, s. 180-188, ISBN 978-0-203-86329-9
- HUMPHREY, J. (2003): Globalization and supply chain networks: the auto industry in Brazil and India. In: Global Networks. Ročník 3, č. 2, s. 121-141
- INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION (2009): Gender and Labour Migration in Asia. [online]. [cit. 2015-08-15]. Dostupné z: <http://publications.iom.int/bookstore/free/gender_and_labour_migration_asia.pdf>
- JURAJDA, Š., MÜNICH, D. (2006): Relativní postavení žen na trhu práce v České republice: shrnutí výzkumu. In: SOKAČOVÁ, L. (ed.). Kariéra- rodina- rovné příležitosti. Výzkumy postavení žen a mužů na trhu práce. Praha: Gender Studies. s. 13-19, ISBN 80–86520–12–9
- KOFMAN, E. (1999): Female „Birds of Passage a Decade Later: Gender and Immigration in the European Union. In: International Migration Review. Ročník 1999, č. 33, s. 269–299
- KOFMAN, E. (2000): The Invisibility of Skilled Female Migrants and Gender Relations in Studies of Skilled Migration in Europe. In: International Journal of Population Geography. Ročník 2000, č. 6, s. 45–59
- KOLDINSKÁ, K. (2010): Gender a sociální právo: Rovnost mezi muži a ženami v sociálně-právních souvislostech. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 256 s. ISBN 978-80-7400-343-1
- KRONICK, J. C. (1997): Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat. In: Sociologický časopis. Ročník 33, č. 1, s. 57-68

- KŘÍŽKOVÁ, A., MAŘÍKOVÁ, H., HAŠKOVÁ, H., FORMÁNKOVÁ, L. (2011): Pracovní dráhy žen v České republice. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). 258 s. ISBN 978-80-7419-054-4
- KŘÍŽKOVÁ, A., PENNER, A. M., PETERSEN, T. (2008): Genderové nerovnosti v odměňování na stejné pracovní pozici: sociální vyloučení žen. In: Gender, rovné příležitosti, výzkum. Ročník 8, č. 2, s. 55-67
- KŘÍŽKOVÁ, A., SLOBODA, Z. (2009): Genderová segregace českého trhu práce - Kvantitativní a kvalitativní obraz. Sociologické studie / Sociological Studies. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 115 s. ISBN 978-80-7330-165-1
- LEE, E. S. (1969): A theory of migration. In: Demography. Ročník 1969, č. 3, s. 47-57
- LEONTIYEVA, Y. (2006): Ukrajinská menšina a migranti v ČR. In: LEONTIYEVA, Y. (ed.). Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové). Sociologické studie / Sociological Studies. Praha: Sociologický ústav AV ČR. s. 32-45, ISBN 80-7330-098-2
- LEONTIYEVA, Y. (2010): Uplatnění a integrace migrantů z Ukrajiny na českém trhu práce. In: TRBOLA, R., RÁKOCZYOVÁ, M. Vybrané aspekty života cizinců v České republice. Praha. [online]. [cit. 2016-02-10]. Dostupné z: <
http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_319.pdf>
- MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M. (2003): Gender assessment of the impact of EU accession on the status of women and the labour market in CEE: national study: Czech republic. Praha: Gender Studies. 69 s. ISBN 80-86520-03-X
- MASSEY, D. (1994): Space, Place, and Gender. University of Minnesota Press, 288 s. ISBN 0-8166-2616-2
- MASSEY, D. S., ARANGO, J., HUGO, G., KOUAOUCCI, A., PELLEGRINO, A., TAYLOR, J. E. (1993): *Theories of International Migration: A Review and Appraisal*. In: Population and Development Review. Ročník 19, č. 3, s. 431-466
- McDOWELL, L. (1999): Gender, Identity and Place: Understanding Feminist Geographies. University of Minnesota Press, 284 s. ISBN 0-8166-3394-0

- OISHI, N. (2005): *Women in Motion: Globalization, State Policies, and Labor Migration in Asia*. Stanford University Press, 264 s. ISBN 0-8047-4638-9
- OECD (2013): *International Migration Outlook 2013*. Chapter 4: Discrimination against immigrants – measurement, incidence and policy instruments [online]. [cit. 2017-06-04]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/els/mig/IMO-2013-chap4-discrimination-against-immigrants.pdf>
- PARREÑAS, R. S. (2001): *Servants of Globalization: Women, Migration and Domestic Work*. Stanford University Press, 309 s. ISBN 0-8047-3921-8
- PAVLÍK, Z., KÜHN, K. (1982): *Úvod do kvantitativních metod pro geografii*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 268 s.
- PAVLÍKOVÁ, E., SLÁDEK, K. (2009): Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR. In: PAVLÍKOVÁ, E. *Práce a pracovní podmínky Ukrajinců v ČR*. 1.vyd. Červený Kostelec: Pavel Mervart. s. 51-66, ISBN 978-80-86818-95-5
- PEDRAZA, S. (1991): Women and Migration: The Social Consequences of Gender. In: *Annual Review of Sociology*. Ročník 17, s. 303-325
- PIORE M. J. (1979). *Birds of passage: migrant labor and industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 420, ISBN 978-0521280587
- PIORE, M. J. (1986): The Shifting Grounds for Immigration. In: *Annals of the American Academy of Political and Social Science*. Ročník 485. From Foreign Workers to Settlers? Transnational Migration and the Emergence of New Minorities. s. 23-33
- RAJU, S., LAHIRI-DUTT, K. (2011): *Doing Gender, Doing Geography: Emerging Research in India*. [online]. [cit. 2015-09-19]. Dostupné z: https://crawford.anu.edu.au/pdf/staff/rmap/lahiridutt/2011/Doing_Gender_Book.pdf
- REICH, M., GORDON, D. M., EDWARDS, R. C. (1973): A Theory of Labor Market Segmentation. In: *The American Economic Review*. Ročník 63, č. 2, s. 359-365
- RESKIN, B. (1993): Sex Segregation in the Workplace. In: *Annual Review of Sociology*. Ročník 19, s. 241-270

- ROSE, G. (1993): *Feminism & Geography: The Limits of Geographical Knowledge*. University of Minnesota Press, 205 s. ISBN 0-8166-2418-6
- SALT, J. (2000): *Trafficking and Human Smuggling: A European Perspective*. In: *International Migration*. Ročník 38, č. 3, s. 31-56
- ŠINDLEROVÁ, I. (2005): *Ženy na trhu práce: Jak na nezaměstnanost a diskriminaci prakticky a takticky: příklady dobré praxe z Evropy*. Praha: W&W NET Women and Work Network - Evropská kontaktní skupina v ČR. 44 s.
- UNITED NATIONS. *International migration report 2015: Highlights*. [online]. [cit. 2017-06-10]. Dostupné z: http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2015_Highlights.pdf
- UNITED NATIONS DEPARTMENT OF ECONOMIC AND SOCIAL AFFAIRS (2013): *Population facts* [online]. [cit. 2015-08-13]. Dostupné z: http://esa.un.org/unmigration/documents/The_number_of_international_migrants.pdf
- UNITED NATIONS POPULATION FUND (2006): *A Passage to Hope – Woman and International Migration* [online]. [cit. 2015-08-13]. Dostupné z: <http://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/sowp06-en.pdf>
- VALENTOVÁ, M., ŠMÍDOVÁ, I., KATRŇÁK, T. (2007): *Genderová segregace trhu práce v kontextu segregace vzdělanostní: mezinárodní srovnání*. In: *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Ročník 8, č. 2, s. 43-52
- VASYLENKO, L. (2006): *Ukrajinci v České republice*. In: PEŠKOVÁ, M. (ed.). *Jsem imigrant = Ja - immigrant: imigranti z bývalých zemí SSSR v České republice*. 1. vydání. Ústí nad Labem: Vlasta Králová. s. 62-77, ISBN 80-87025-07-5
- VOLEJNÍČKOVÁ, R. (2015): *Genderové nerovnosti v odměňování a důchodech: Česká republika* [online]. [cit. 2016-02-08]. Dostupné z: http://www.otevrenaspolecnost.cz/microsites/ferove-platy-a-penze/cz_progres_analyza_native.pdf

- WACHTER, M. L. (1974): Primary and Secondary Labor Markets: A Critique of the Dual Approach. In: Brookings Papers on Economic Activity. Ročník 1974, č. 3, s. 637-693
- WEST, C., ZIMMERMAN, D. H. (1987): Doing Gender. In: Gender and Society. Ročník 1, č. 2, s. 125-151
- ZILYNSKYJ, B., KOČÍK R. (2001): Ukrajinci v České republice. In: ŠIŠKOVÁ, T. (ed.). Menšiny a migranti v České republice. 1. Vydání. Praha: Portál, s. 81-88, ISBN 80-7178-648-9

7.1 Elektronické zdroje

- BOYD, M., GRIECO, E. (2003): Women and Migration: Incorporating Gender into International Migration Theory. In: Migration Information Source. Dostupné z: <<http://www.migrationpolicy.org/article/women-and-migration-incorporating-gender-international-migration-theory>>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD [online]. [cit. 2016-08-12]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz>>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Cizinci v České republice 2016 [online]. [cit. 2017-05-12]. Dostupné z: <<https://www.czso.cz/documents/10180/32912864/29002716.pdf/305b67a9-9dea-4b46-a1c5-bb7926d20a5f?version=1.0>>
- FONSECA, M. L. (2016): Migration of Ukrainian Nationals to Portugal: The Visibility of a New Migration Landscape [online]. [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-41776-9_11/fulltext.html>
- INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION online]. [cit. 2017-06-22]. Dostupné z: < <https://www.iom.int>>
- KABELEOVÁ, H. (2003): Ekonomické ukazatele ovlivňující migraci. Praha. [online]. [cit. 2015-08-12]. Dostupné z: <<http://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/ekonomicke-ukazatele-ovlivnujici-migraci>>

- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Informační systém o průměrném výdělku (ISPV) [online]. [cit. 2017-06-20]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/cs/1928>>
- MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Migrační a azylová politika České republiky [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky-470144.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D>>
- MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY (2015): Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2014. [online]. [cit. 2016-02-19]. Dostupné z: <<http://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>>
- POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Služba cizinecké policie [online]. [cit. 2016-02-20]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/o-nas-831034.aspx>>
- STATE STATISTICS SERVICE OF UKRAINE [online]. [cit. 2016-06-05]. Dostupné z: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>
- UNITED NATIONS [online]. [cit. 2016-06-09]. Dostupné z: <<http://www.un.org/en/index.html>>
- UNITED NATIONS. *International migrant stock: By age and sex* [online]. [cit. 2015-08-24]. Dostupné z: <<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimatesage.shtml>>
- UNITED NATIONS POPULATION FUND (2015): Overview [online]. [cit. 2015-07-30]. Dostupné z: <<http://www.unfpa.org/migration>>
- VIANELLO, A. F. (2016): Migration of Ukrainian Nationals to Italy: Women on the Move [online]. [cit. 2017-06-22]. Dostupné z: <https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-41776-9_10/fulltext.html>

8 Přílohy

8.1 Struktura rozhovoru

Identifikační údaje:

- Jméno:
- Věk:
- Rodinný stav:
- Povolení k pobytu:
- Délka pobytu v ČR:
- Vzdělání:
- Zaměstnání v Česku:
- Zaměstnání na Ukrajině:

Otázky:

1. Proč si myslíte, že se Ukrajinky stěhují do Česka?
2. Na jakých pracovních pozicích jste pracovala na Ukrajině?
3. Na jaké pracovní pozici pracujete tady v Česku?
4. Jste s Vaší pracovní pozicí v Česku spokojenější než na Ukrajině a proč?
5. Jaké máte nejvyšší ukončené vzdělání?
6. Myslíte si, že Vaše vzdělání odpovídá pracovní pozici, kterou vykonáváte?
Případně, využila jste svého vzdělání v Česku?
7. Rozšiřovala /rozšiřujete si své vzdělání v ČR?
8. Jaké byly Vaše hlavní důvody pro migraci do Česka?
9. Jak pociťujete ekonomickou situaci na Ukrajině a naopak v Česku?
10. Jaký je platový rozdíl mezi tím, co jste si vydělala na Ukrajině a zde v Česku?
11. Myslíte si, že se Vaše životní podmínky migrací do Česka zlepšily/zhoršily a jak?
12. Posíláte zpět na Ukrajinu finance nebo zboží?
13. Cítíte se sociálně, kulturně migrační zkušeností obohacena?
14. V čem jste pocítila největší překážku při vstupu do ČR? (jazyk, administrativa, kultura, ..)

15. Setkala jste se s diskriminací při hledání zaměstnání v ČR?
16. Setkala jste se s diskriminací přímo v zaměstnání (že jste žena, Ukrajinka)?
17. Myslíte si, že kdybyste byla Češka, byly by Vaše podmínky na pracovním trhu lepší?
18. Jak byste shrnula Váš pobyt v Česku?
19. Plánujete zůstat v ČR natrvalo anebo byste chtěla jít do jiné země? Jaké?